



## ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ

εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου καθηγητοῦ.

Προτάσει τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ἀναλαμβάνων τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς μυθολογίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας, καθήκον πρῶτιστον ἔχω νὰ δηλώσω δημοσίᾳ ἐντεῦθεν τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸν γεραρὸν σύλλογον τῶν καθηγητῶν τῆς σχολῆς, τὸν ὑποδείξαντά με, καὶ εἰς τὴν σεβαστὴν κυβέρνησιν, τὴν προκαλέσασαν τὴν βασιλικὴν κύρωσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ. Προσερχόμενος δὲ τὸ πρῶτον πρὸς ὑμᾶς, ὡς διδάσκαλος, φίλοι ὁμιληταί, ἀναγκαιοτάτην κρηπίδα τοῦ ἀρχομένου ἔργου ὑπολαμβάνω τὴν διατύπωσιν τῆς φύσεως καὶ τῶν ὁρίων τῶν κλάδων τούτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν δῆλωσιν τῆς προσφεστάτης κατ' ἐμὴν γνώμην μεθόδου πρὸς κατὰ τάξιν καὶ ἐξέτασιν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Ἀλλ' ὅπως μὴ ἐκταθῇ εἰς μῆκος ὁ λόγος, τὴν μὲν ἐκθεσὶν τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν μυθολογικῶν σπουδῶν ἀναβάλλω εἰς ἐπόμενον μάθημα, ἄλλως τε καὶ πραγματευθεὶς περὶ αὐτῆς ἐν εἰσιτηρίῳ λόγῳ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν πρὸ ἐτῶν δημοσιευθέντι. Θὰ περιορισθῶ δὲ σήμερον εἰς βραχεῖαν προκατασκευὴν τῆς ἀρχαιολογίας, ἣν τοσοῦτον μᾶλλον κρίνω ἀναγκαίαν, καθόσον οὐ μόνον ποικιλιώταται καὶ ἐν τισὶν ἀντιμαχόμεναι ἀλλήλαις ἐπεκράτουν πρότερον καὶ ἐν μέρει κρατοῦσι καὶ νῦν γινώμι περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων διότι μέλλων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ νὰ παρεκκλίνω ἐν πολλοῖς τῶν κοινῇ παραδεδεγμένων ὡς πρὸς τὴν διάταξιν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως τῆς ὕλης τῆς ἀρχαιολογίας, φρονῶ ὅτι μοι ἐπιβάλλεται ἢ ὑποχρέωσις νὰ ἀιτιολογήσω προσηκόντως τὴν γνώμην μου. Διότι ὁ διδάσκων ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης ὀφείλει νὰ μεταδίδῃ εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν νεότητα ἐξεληλεγμένα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα, καινοτομίας δ' ἐπιτρέπονται μόνον ἂν εἶναι σκόπιμοι καὶ τελεσφόροι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦλάχιστον τοῦ διδάσκοντος, ὅστις ὅμως καθήκον ἔχει νὰ φανερώη πάντοτε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ ὅτι δὲν ἔτυχον αὐταὶ τοῦ ἐλέγχου, τοῦ προσδίδοντος τὸ ἐπιστημονικὸν κύρος.

Ἡ ἐννοια τῆς λέξεως ἀρχαιολογίας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ χρῆσις αὐτῆς παρὰ τοῖς παλαιοῖς, εἶναι εὐρυτάτη. Εἶναι ἡ ἀρχαιολογομένη ἱστορία, ὡς ἐκάλεσεν αὐτὴν Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς,

περιλαμβάνουσα τὰς μυθολογίας καὶ τὰς πράξεις, τὸν βίον καὶ τὰ νόμιμα καὶ πάντα συλλήβδην τὰ συντελοῦντα εἰς πλήρη γινῶσιν ἔθνους τινός, εἴτε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, εἴτε μέχρις ὠρισμένου χρόνου, καθ' ὃν ἄρχεται ἀναπτυσσομένη ἡ ἱστορικὴ συνείδησις αὐτοῦ, ἢ καθ' ὃν ἐκ μεγάλου τινός ἱστορικοῦ γεγονότος σπουδαία ἐπῆλθε τροπὴ εἰς τὸν βίον αὐτοῦ. Τοιαύτην δὲ βεβαίως εἶχεν ἐννοίαν τῆς ἀρχαιολογίας ὁ σοφιστὴς Ἰππίας ὁ Ἡλείος, ὅστις, ὡς φέρεται λέγων παρὰ Πλάτωνι, ἐδίδασκε τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τῶν γενῶν τῶν τε ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κατοικήσεων, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις καὶ συλλήβδην πᾶσαν τὴν ἀρχαιολογίαν τοιοῦτο δ' ἔχοντα καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας αὐτοῦ τὸ διάγραμμα Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, περιλάβων ἐν αὐτῇ ὅλον τῶν Ῥωμαίων τὸν βίον ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀδιεξίτητων χρόνων τῶν μύθων μέχρι τοῦ πρώτου φοινικικοῦ πολέμου. Οὕτως ὅμως γενομένη ἡ ἐξέτασις τοῦ βίου τῶν ἔθνων, ὑφ' ἐνός ἀνδρός καὶ διὰ μιᾶς καὶ δὴ καὶ μονομεροῦς μεθόδου, παρεῖχε μὲν ἐμφασίν τινα ἐνότητος, ἀλλ' ἦτο καθ' ἑαυτὴν ἀνεπαρκὴς καὶ ἀνίκανος ὡς εἰκὸς νὰ συντελέσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν ἐπέζητει. Διότι κατασκευαζομένη εἰς πεδῖον ἐρεύνης ἀπέραντον καὶ κατατριβομένη εἰς τὴν μελέτην τῶν πολυπληθῶν καὶ ποικιλιωτάτων καὶ ἀνομοιοειδῶν φαινομένων, τὰ ὅποια παρουσιάζει ὁ αἰετός καὶ αἰεθλαστής τῶν ἔθνων βίος, ἡδυνάτει νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν διάγνωσιν αὐτῶν, ἥτις μόνον διὰ τῆς συμπράξεως πολλῶν ἅμα ἐπιστημῶν καὶ τῆς χρήσεως τῆς προσηκούσης ἐκάστη αὐτῶν μεθόδου ἐπιτυγχάνεται, καὶ νὰ συναγάγῃ ἀσφαλῆ γενικὰ πορίσματα ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν καθ' ἑκάστον, εἰς καθολικὰς ἀποκορυφούσας ιδέας τοὺς λεπτομερεῖς λόγους.

Τοῦτο ἐνωρὶς κατενοήθη, διὸ βλέπομεν ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν γινῶσιν τοῦ ἀρχαίου βίου ἀνεζήτουν κυρίως δι' ἐιδικῆς ἐρεύνης τῶν ὁμοειδῶν μερῶν αὐτοῦ, γινομένης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν μαθήσεων, εἰς ἧς ἐτάσσοντο ταῦτα καὶ διὰ τῶν οἰκείων ἐκάστη αὐτῶν βοηθημάτων καὶ μεθόδων. Οἱ δὲ νεώτεροι ἀρχαιομάθειαν ἢ ἀρχαιογνωσίαν καλέσαντες τὴν ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀρχαιολογίαν λεγομένην, ἀνέδειξαν μὲν ταύτην σπου-

δαιότατον κλάδον τῆς φιλολογίας, περιορίσαντες δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀρχαιολογίας ἔταξαν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀρχαιομάθειαν, ὡς ὑπάλληλον καὶ ὑπηρετικὴν μάθησιν.

Εἶναι δ' ἡ ἀρχαιομάθεια, κατὰ τὸν ὁρισμὸν ἑνὸς τῶν κορυφαίων τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις φιλολόγων, τοῦ Αὐγούστου Bæckh, ἡ ἐπιστήμη ἡ σκοποῦσα τὸν καθορισμὸν τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὴν κατανόησιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἐν πάσαις ταῖς ἐκφάνσεσιν αὐτοῦ, τὸν ἐκ πασῶν τῶν λεπτομερειῶν ἀπαρτισμὸν τῆς ἐνότητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν θεωρίαν τούτου ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ. Ἡ δ' ἀκριβὴς γνώσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος, τῆς περιλαμβανούσης πλὴν τῶν κλασσικῶν ἐθνῶν, τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ παντὸς ἔθνους τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Καρχηδονίους, τοὺς Γερμανοὺς, τοὺς Γαλάτας, ἡ ἀκριβὴς, λέγομεν, γνώσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀρχαιότητος βᾶσιν κυριωτάτην καὶ ἀφετηρίαν ἔχει τὴν ἐνδελεχῆ ἐξέτασιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Διότι ἐν τῷ ἑλληνικῷ πολιτισμῷ, τοῦ ὁποῦ οἶονε συμπλήρωμα καὶ ἐξάρτημα εἶναι ὁ Ῥωμαϊκός, ἀποκορυφούται εἰς ὑπακτὴν ἐξελκόμενος τελειότητα ὁ πολιτισμὸς σύμπαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἀκριβὴς δὲ καὶ πλήρης γνώσις τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος προϋποθέτει τὸν ἔλεγχον τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἵνα διὰ τῆς ἀφαίρεσεως τῶν διαφορῶν τούτων ἐξευρεθῶσι τὰ κύρια συστατικὰ αὐτοῦ. Ἐρευνῶνται δ' αἱ ἐν τόπῳ διαφοραὶ, διότι ἐν Ἑλλάδι ἐξαιρέτως οὐ μόνον ἐκαστὴ φυλὴ ἔχει ἴδιον χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ ἐκαστὴ πόλις παρουσιάζει χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα ἄξια μελέτης. Ἐρευνῶνται δὲ καὶ αἱ ἐν χρόνῳ διαφοραὶ, διότι ἐν τῷ μακροχρόνῳ βίῳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πολλάκι, ὡς εἰκός, ἐπὶ πλὸν μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιωσεις, ἡ δ' ἀρχαιομάθεια ἀναζητεῖ τὰ ἰδιάζοντα γνωρίσματα τῶν μεγάλων περιόδων, αἵτινες σημειοῦσι τοὺς κυριωτάτους σταθμούς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς πατρικῆς βασιλείας, τῆς μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων παρατεινομένης, τῶν κατ' ἐξοχὴν καλουμένων ἑλληνικῶν χρόνων μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, τῶν μακεδονικῶν, τῶν Ῥωμαϊκῶν, τῶν βυζαντινῶν.

Τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον τῆς ἀρχαιομάθειας, τὴν γνώσιν τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος καὶ τοῦ καθόλου πνεύματος τῆς ἀρχαιότητος, ἐξυπηρετεῖ καὶ ἡ ἀρχαιολογία, ἐξετάζουσα τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ ἀρχαίου βίου, ἥτοι τὸν δημόσιον, τὸν θρησκευτικόν, τὸν ἰδιωτικόν καὶ τὸν ἐπιστημονικόν βίον τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, τοῦτον δὲ τὸν τελευ-

ταῖον ὑπὸ περιορισμένην ἔννοιαν, διότι εἰς ἄλλας μαθήσεις καταλείπουσα τὴν σπουδὴν τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, πραγματεύεται μόνον περὶ τῶν ὁργάνων αὐτῆς, ἥτοι περὶ βιβλίων καὶ βιβλιοθηκῶν, περὶ ἀκαδημιῶν καὶ παιδευτηρίων καὶ τῶν τοῦτοις συναφῶν. Σαφῶς δὲ διακρίνεται ἀπὸ τῆς καταχρηστικῆς ἀρχαιολογίας ἐπίσης καλουμένης μαθήσεως, ἥτοι τῆς περιορισμένης ἐν χρόνῳ ἱστορίας τῆς τέχνης, συναπτομένη ἐτέρωθεν πρὸς ταύτην ἐξωτερικῶς μὲν, καθὼς ἐξετάζουσα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν, ἐσωτερικῶς δὲ καθὼς ἀρυσμένη ἐκ τῆς ἀρχαίας τέχνης σπουδαϊότατα βοηθήματα πρὸς τὰς αὐτῆς σπουδὰς.

Ἐντός λοιπὸν τῶν ὁρίων τούτων ἐργάζονται καὶ κινούνται νῦν πάντες σχεδὸν οἱ σκοποὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐνεργείας αὐτῶν τιθέμενοι τὴν γνώσιν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀσκοποῦν δὲ νομίζω τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς τῶν γνωμῶν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὕλης τῆς ἀρχαιομάθειας, διότι τῶν μὲν παλαιότερων ἥτοι τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων μέχρι τῶν μέσων περιόδου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀρχαιολογησάντων αἱ διαφοραὶ γινώμιναι, ἀπόρριον οὔσαι ἀμεθόδου καὶ ἀσυστάτου τὸ πλεῖστον ἐργασίας, δὲν χρῆζουσιν ἀνασκευῆς, αἱ δὲ διχογνωμίαι νεωτέρων τινῶν εἶναι ἐπουσιδεῖς καὶ οὐδόλως ἀπτονται τῶν κοινῶς παραδεδεγμένων περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς μεθόδου τῆς ἀρχαιομάθειας.

Ἀλλὰ καὶ μὴ σκοποῦμένων τῶν εἰς τὰ καθ' ἑκαστὰ ἀφορῶν διαφορῶν τούτων, ἐκ τῆς αὐστηρᾶς βεβήτου τῶν κρατουσῶν θεωριῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀρχαιομάθειας καὶ ἐπομένως καὶ τῆς ὑπαγομένης εἰς αὐτὴν ἀρχαιολογίας, τῆς ὕλης αὐτῆς καὶ τῆς μεθόδου πρὸς διάταξιν ταύτης, προκύπτουσιν ἀμφιβολίαι καὶ ἀπορήματα, ἅτινα πρέπει νὰ διευκρινηθῶσι καὶ νὰ λυθῶσι, διότι ἄνευ τούτου αὐτὰ τὰ θεμέλια ἐφ' ὧν θὰ ἐποικοδομηθῇ πᾶσα ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρχαιομάθειας ἐπιστημονικὴ ἐργασία παρίστανται ἀσταθῆ καὶ ἀπρόσφορα.

Πρωτίστως λοιπὸν ἐγείρεται τὸ ζήτημα ἂν ἡ ἀρχαιομάθεια εἶναι ὄντως ἐπιστήμη αὐτοτελής, ὡς θεωρεῖται. Ἀλλ' ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιαύτη ὀφείλει νὰ ἔχῃ τρία στοιχεῖα, τὰ κυριώτατα ταῦτα: ἴδιον σκοπὸν, ὕλην εὐκρινῶς διακεκριμένην τῆς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, καὶ μεθόδον ἰδίαν καὶ αὐτάρκη πρὸς ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης καὶ ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Τούτων ὅμως ἐν μόνον ἔχει, τὸν σκοπὸν σκοποὶν ἄληθως ὕψηλόν καὶ γενναῖον, τέρμα μακρὰ καὶ εὐρείας ἀλλὰ καὶ δυσπόρου ὁδοῦ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἀλλὰ τὴν τε ὕλην αὐτῆς καὶ τὴν μεθόδον παραλαμβάνει παρὰ διαφόρων ἐπιστημῶν, παρ'

ἄλλων μὲν προδεδχομένη καθολικὰς τινὰς ιδέας, ἄλλων δὲ προσοικειομένη ἐλκλήρα τμήματα, καθοριζόμενα κατὰ χρόνον. Οὕτως ἐκ τῆς φιλοσοφίας παραλαμβάνει, χωρίζουσα ἀπὸ τῆς καθόλου γνώσεως, τὸν πυρῆνα αὐτῆς, τὴν γνώσιν τοῦ ἔθνους, καὶ ζητεῖ νὰ καθορίσῃ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῆς φιλοσοφίας παρ' ἐκάστῳ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Ἐν δὲ τῇ δίνῃ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἃς ἐκθέτει ἡ ἱστορία, ἀναζητεῖ τὸ ἀπαύγασμα τοῦ χαρακτῆρος τῶν συντελεσάντων αὐτὰς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους λαῶν. Ἐκ τῆς φιλολογίας καὶ τῆς γλωσσολογίας καταμυθᾷ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ γραμμάτων, ἐκ δὲ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν τούτων γνώσεων τῶν ἀρχαίων. Ἡ ἱστορία τῆς τέχνης ἀποκαλύπτει αὐτῇ τὸ ἰδεώδες καλὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἱστορία τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα αὐτοῦ, τὸ ἐκδηλούμενον ἐν τῇ μυθολογικῇ δυνάμει, ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ ἐν τῷ ἀγρᾷ δικαίῳ. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἀπανθίζει ἡ ἀρχαιομάθεια τὰ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς χρήσιμα, πασῶν δεομένη, ἐν οὐδενὶ δ' αὐτοπραγοῦσα.

Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχαιομάθεια δὲν εἶναι ἴδια ἐπιστήμη, ἀλλὰ μᾶλλον ἄθροισμα τῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀναγομένων πορισμάτων τῆς κατὰ μέρος ἐργασίας διαφόρων ἐπιστημῶν.

Τούτου δὲ θελόντος, τίς ἡ τάξις τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ;

Προδήλως δὲν εἶναι μαθήσις ὑπηρετικὴ τῆς ἀρχαιομάθειας, ἀλλ' ἐπικουρεῖ μόνον αὐτῇ ὡς αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι, καθ' ἃ ἐξετέλεσμεν. Ἐξετάζουσα τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν τῷ ναῷ, ἐν τῷ οἴκῳ, συντελεῖ ὅσον καὶ ἡ ἱστορία εἰς τὴν γνώσιν τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος αὐτῶν. Διότι ἡ μὲν ἱστορία εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συντελουμένων, ἡ δ' ἀρχαιολογία εἶναι ἡ ἐκθεσις τῶν γεγονότων, ἅτινα ἦσαν τὰ αἷτια ἢ τὰ αποτελέσματα τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους συντελεσθεισῶν πράξεων ἐκείνων: τὰ αἷτια διότι αἱ πράξεις παρήχθησαν ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης καταστάσεως τῶν συντελεσάντων αὐτὰς, ἐκ τοῦ τοιοῦτο ἢ τοιοῦτο χαρακτῆρος τοῦ ἔθνους, ὅπερ τὰς ἐπράξε' ταῦτα δὲ μελετᾷ ἡ ἀρχαιολογία: τὰ αποτελέσματα, διότι ἐκ τῶν πράξεων παραγεται νέα κατάστασις, μεταρρυθμίζουσα τὴν προτέραν, νέοι θεσμοὶ εἰσάγονται, ἐπέρχεται μεταβολὴ τοῦ βίου, καὶ ταῦτα ἐπίσης μελετᾷ ἡ ἀρχαιολογία. Ἀρρήτως δ' οὕτω συνάπτεται τῇ ἱστορίᾳ, διότι ὡς αὕτη ἀτελής θὰ ἦτο ἂν μὴ ἀνεδίφει καὶ τὴν γενεσιουργὸν ἀρχὴν καὶ τὰ

ἐπακολουθήματα τῶν φαινομένων ἅτινα ἐξετάζει, οὕτω καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν συμπληροῖ καὶ φωτίζει ἡ γνώσις τῶν μεταβολῶν τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ τῆς μὲν ἱστορίας τὰ ὅρια εἶναι κατὰ χρόνον ἀπεριόριστα, διότι ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις περιλαμβάνει ἐλκλήρον τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ πρώτη ἀκτίς τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καταυγάζει τῶν ἀπωτάτων αἰώνων τὸ πυκνὸν σκότος μέχρι τῆς σήμερον: τῆς δ' ἀρχαιολογίας τὰ ὅρια εἶναι κατὰ χρόνον περιορισμένα, διότι ἐξ ἀδήλων ἐπίσης ἀρχομένη τεματίζεται εἰς μέγα τι ἱστορικὸν γεγονός τοῦ παρελθόντος: τοιοῦτο δ' εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν τίθεται κοινῶς ἡ κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσφύεστερον δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας δύναται νὰ τεθῇ ἡ ἄλωσις αὐτῆς, καθότι αἱ κατὰ τὴν περίοδον τῆς βυζαντινῆς εἰδικώτερον καλουμένης ἀρχαιολογίας ἐπελθούσαι μεταβολαὶ εἰς τὸν ἀρχαίον βίον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας μετέπλασαν οὐσιωδέστατα τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ ἀρχαιολογία λοιπὸν, μόνον κατὰ τὴν χρονικὴν ἔκτασιν ὑστεροῦσα τῆς ἱστορίας, ἐν τοῖς λοιποῖς δ' ὁμοταγῆς αὐτῇ, πρέπει νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀνάγκην τμήμα ἰδίας ἐπιστήμης. χωρούσης παράλληλον τῇ τῆς ἱστορίας ὁδῶν, ἴσην δὲ ταύτῃ τὴν ἔκτασιν, μὴ περιοριζομένης δηλαδὴ εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, ἀλλὰ περιλαμβανούσης εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτῆς καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ, τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Τίς δ' ἡ ἐπιστήμη αὕτη καταμυθᾷνομεν ὅταν ἐγγύτερον θεωρήσωμεν τὸ περιεχόμενον τῆς ἀρχαιολογίας καὶ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν σκοπὸν αὐτῆς.

Τὸν πρακτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἐξετάζουσι νῦν οἱ ἀρχαιολογοῦντες καθ' ἑαυτὸν, παρῶντες τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ παρελθόν, δηλαδὴ πρὸς τὸν προϊστορικὸν ἀνθρωπον, καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ μέλλον, συγκεκριμένην ἐν τῇ ῥοπῇ, ἣν ἔσχειν ὁ ἀρχαῖος βίος εἰς τὴν διάπλασιν τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, οὐδ' ἀπακριβοῦντες τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὴν ἀλληλοτυπίαν τῶν αὐτῶν ἢ τῶν ὑμειδῶν φαινομένων τοῦ βίου παρὰ διαφόροις ἀρχαίοις ἔθνεσιν. Οὕτω δὲ γινόμενη ἡ ἐξέτασις παρέχει βεβαίως πᾶσαν γνώσιν, ἣν δύναται νὰ πορίσῃ τὰ ἐκ τῆς φιλολογίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης λαμβανόμενα βοηθήματα, διὰ καθαρῶς φιλολογικῆς μεθόδου ἐπεξεργαζόμενα, ἀλλὰ στερεῖται τοῦ θελήτρου ὅπερ ἐνέχει ἡ σπουδὴ περὶ τὰ συγκλονοῦντα τὰς νεωτέρας κοινωνίας ἐπιστημονικὰ προβλήματα καὶ τοῦ διαφέροντος ὅπερ ἐγείρουσιν αἱ εἰς τὸ κοινὸν



ἀγαθὸν ἀμέσως συμβάλλουσαι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι. Καίτοι δ' ἡ ἐπιστήμη οὐδέποτε διαστέλλει τὰ μικρὰ ἀπὸ τῶν μεγάλων, πᾶσα δὲ γνῶσις εἶναι εὐπρόσδεκτος αὐτῇ καὶ πάσαις ἀποδίδει ἰσορροπὸν βᾶρος πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἀναντίρρητον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ περὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀρχαίου βίου ἀσχολία, ἀπογυμνομένη πάσης συναφείας πρὸς τὸν νεώτερον κόσμον, κινδυνεύει νὰ καταδικασθῇ ὡς μικρολόγος τις πολυπραγμοσύνη, ἀναξία νὰ περισπᾷ τὴν προσοχὴν, ἀπὸ ἄλλων σπουδαιοτέρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων, καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς καὶ διὰ τὴν ἄμεσον χρησιμότητα τῶν πορισμάτων πλουσίως ἀμειβόντων τοὺς ἐπ' αὐτοῖς πόνους. Εἶναι δὲ πολυάριθμα καὶ ποικιλώτατα τὰ προκείμενα εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐν τῷ νεωτέρῳ κόσμῳ μεγάλα ζητήματα, ὧν ἡ διαφώτισις τὰ μάλιστα συμβάλλεται εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, αὐτόχρονα δὲ ματαιοσχολία θὰ ἐθεωρεῖτο ἡ ἀντ' αὐτῶν προτίμησις τῶν ἐπουσιωδестέρων, καὶ τοιαῦτα θὰ ἦσαν τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν, ἂν σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ ψιλὴ γνῶσις τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων, οὐδαμῶς σκοπούμενης τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν νεώτερον.

Ἄλλ' εἰς τοῦτο μόνον δὲν περιορίζεται βεβαίως τὸ ἔργον τῆς ἀρχαιολογίας. Συντελεῖ δὲ τοῦναντίον σπουδαίως αὕτη εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, καθότι εἰς τὴν κυριωτάτων ὁρῶν τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἐντελής γνῶσις τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν στοιχείων. Ἡ δὲ μελέτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐν ᾧ ἄλλα μὲν μέρη τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τελείως εἶχον ἀναπτυχθῇ, πάντα δὲ δύναται τι εἰπεῖν τὰ λοιπὰ ἐν σπέρματι ὑφίσταντο, παρέχει τὴν κλειδὴν πρὸς πληρεστέραν γνῶσιν καὶ ἀσφαλεστέραν ἐκτίμησιν τῆς συστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς οὗ τὴν ἀνάπτυξιν τείνουσι πάντα τῆς ἐπιστήμης τὰ ἔργα. Οὕτω δὲ λυσιτελεῖς παρίσταται καὶ αὐτῶν τῶν σμικρῶν καὶ λεπτομερῶν φαινομένων

τοῦ ἀρχαίου βίου ἡ ἔρευνα, διότι διὰ ταύτης ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξήγησις καὶ διαφώτισις τῶν μεγάλων καὶ ἐπιστήμων, ἀλληλεπιδέτων ὄντων πάντων. Καθόλου δ' ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὸ παρελθὸν προσκαλύνει τὰς ἰδούς τοῦ μέλλοντος, πορίζουσα μὲν ἀκριβῆ ἐννοίαν τῶν βάσεων, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ὁ νεώτερος πολιτισμός, καθοδηγοῦσα δ' ὅπως ἀντλῶμεν ἐκείθεν καὶ διδάγματα ὠφελιμώτατα. Τοιαῦτα δὲ διδάγματα ἀφθόνως παρέχει ἡμῖν ἡ ἐλληνικὴ μάλιστα ἀρχαιότης· διότι ἐν αὐτῇ εὗρηνται τύποι τελειότατοι πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐκοσμίας, ὧν πολλοὺς μὲν παρέλαβον ἡδὴ ἡ ἐμμηθήσαν αἱ νεώτεροι κοινωνίαι. πολλοὶ δ' ἀκόμη πρόκεινται πρὸς μίμησιν. Καὶ ἕνα εἰς ὀλίγιστα μόνον ἀρκεσθώμεν παραδείγματα, βραχύτατος διέρρουσε χρόνος, ἀφ' ἧς τὰ νεώτερα κράτη παρέλαβον ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος σπουδαιοτάτον θεσμόν, τὸν τῆς καθολικῆς στρατεολογίας, ἀποδειχθέντα ἐκπαιδευτικῶς ἐν δὲ τῇ ἐκπαίδευσιν παρὰ πάντων μὲν ἀνομολογεῖται νῦν ἡ ὁρθότης τῆς ἀρχῆς, πρὸς ἣν ἐκانونίζετο ἡ τῶν ἀρχαίων ἀνατροφή καὶ παιδεία, τῆς ἰσορροπίας δηλονότι ἐπιμελείας τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦ, ἀλλ' ὀλίγιστα μὲν ἔθνη ἐφήρμοσαν αὐτὴν ἐν μέρει, οὐδὲν δὲ πλήρη καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀκολουθίαις αὐτῆς. Τί δ' εἶναι τὸ εἰς θυσίαν τῶν πολυτιμοτάτων καὶ τῆς ἰδίας ζωῆς παρορμῶν τὸν πολίτην αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας, εἰμὴ ἀπόροισι τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς ἐθαπαίζοντο αἱ ἀρχαῖαι ἐλληνικαὶ πολιτεῖαι, ὅτι ἕκαστος εἶναι μόνον τῆς πόλεως, καὶ παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν θετικῶν νόμων τῶν νεωτέρων κρατῶν συναζομένου σκοποῦ τῆς πολιτείας τῆς ἴσης δηλαδὴ κατανομῆς τῶν βλαπτικῶν εἰς τοὺς πολίτας, ὧν ἕκαστος ὀφείλει ν' ἀνδράχῃται μόνον ἐν δικαίῳ μέτρῳ ἀνάλογον μέρος ὑπαχρεώσεων πρὸς συντήρησιν καὶ υπεράσπισιν τῆς πολιτείας;

[Ἐπειτα τὸ τέλος]

## Εἰς τὸ λεύκωμα

τῆς Δ<sup>α</sup>: Κατίνας Βελλιανίτου

Τεχνίτη ἐσὺ μ' ἐδάφτισες, καὶ λὲς νὰ γράψω ἀκόμη.  
Δὲν μὲ συμφέρει σκιαζομαι μὴ τότε ἀλλάξῃς γνώμη.  
Ἄμ τῆς βουλῆς σου ἡ δύναμις σὲ τρόπο μὲ νικαίει,  
Ποῦ θγαίνει ὁ στίχος εὐκόλα καὶ σὰν πουλὶ πετάει.  
Σύρε, τοῦ λέω, καὶ φίλησε τῆς λυγερῆς τὸ χέρι,  
Ποῦ 'ς ἓνα πλούσιο λεύκωμα φωλιά θὰ σοῦ προσφέρῃ.  
Πόσοι, μικρὸ πετούμενο, θὰ σὲ φθοноῦνε, ὦ πόσοι,  
Ἄν μιὰ φωλιά λευκότερη κ' ἡ ἀθήα καρδιά σου δώσῃ.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

## ΚΡΑΒΑΡΑ

(Ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις)

Συντάκτης: Ἰδὲ σελ. 341

Καθὼς καὶ τὸ ἕτερον, τοῦ ὁποίου εἶνε φοβερωτέρα ἡ κατάρξ, ἐπιρριπτομένη εἰς αὐτὰ τὰ ἄκκα καὶ ἀθῶα μικρὰ τῶν δολοφόνων ὡς ἄλλη κατάρξ τοῦ ἀπηνόους θεοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν:

Βολαὶς βολαὶς ' ἀποβραδὺς κι' ἀπάν' τὸ βράδυ βράδυ  
Πολλὰ ντουφέκια πέφτουνε καὶ φοβερὰ βροντᾶνε.  
Κἄνε σὲ γάμο πέφτουνε, κἄνε σὲ πανηγύρι.  
Μηδὲ σὲ γάμο πέφτουνε μηδὲ σὲ πανηγύρι,  
Μὲν πέφτουν 'ς τὴν Ἀράχωβα 'ς τὸ ἔρημο τὸ τζάμι.  
Τὸν Κωσταντέλο βάρεσαν, Σπαθιά καὶ Θανασοῦλα.  
Κι' ὁ Κωσταντέλος ἔλεγε κι' ὁ Κωσταντέλος λέει:  
— Ἐσὺ, κουμπάρα Γιώργαϊνα, κουμπάρα βλαχοπούλα,  
Τὴν ἀδικίαν ποῦ μῶκαμες τοῦτο τὸ καλοκαίρι  
Τὸ λάδι πῶχω 'ς τὰ παιδιὰ ν' ἀνάψῃ νὰ σὰς κάψῃ!...

Πρὸ τῆς μεσημβρίας ἐφθάσκαμεν οὕτω εἰς τὸ χάνι τῆς Καστανιάς, δαπανήσαντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ 2 καὶ 1/2 ὥρας.

Τὸ χάνι εἶνε χαμηλὸς οἰκίσκος παρὰ τὴν ὁρμὴν τῆς ἰδοῦ ὀπισθεν τῆς ὁποίας ἀνοίγεται φάραγξ. Εἰς τὸ βάθος τῆς φάραγγος κεῖνται κτεσπαρμένοι οἱ ἰσάριθμοι οἰκίσκοι τοῦ χωρίου Καστανιάς ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ χάνι τὸ ὄνομα. Εἶνε τοῦτο τὸ πρῶτον χωρίον τοῦ δήμου Προσχίου, ἀριθμοῦν περὶ τὰς 200 ψυχάς. Ὁ κύριος τοῦ χανίου μᾶς διηγείται τραγικὸν ἐπεισόδιον, συμβάν τὴν παρελθούσαν νύκτα ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ. Ἀποῦ ἐδείπνησε τὸ ἐσπέρας μία οἰκογένεια, εἶπον εἰς τὰς τρεῖς θυγατέρας τῶν νὰ κοιμηθῶσιν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ κλειδῶσαντες ἐξώθεν τὸν οἰκίσκον, ἔφυγον εἰς τοὺς ἀγρούς ἵνα ποτίσωσι τὸν ἀρχόσιτον. Πλὴν αἰφνης περὶ τὸ μεσονύκτιον φλόγες ἀνεπήδησαν πανταχόθεν καὶ περιέβαλον κατακκίουσιν τὸν οἰκίσκον. Ἀργὰ ἔλαβον οἱ γείτονες ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως εἶδον, ἀργότερον δὲ παντὸς ἄλλου οἱ γονεῖς, οἵτινες δραμόντες εὗρον πυρκαγυστὸν τὸν οἰκίσκον καὶ τὰς τρεῖς θυγατέρας τῶν. Ἡ μία, ἡ μεγαλειτέρα εὐρέθη ὀπισθεν τῆς θύρας· δραμοῦσα φαίνεται ν' ἀνοίξῃ καὶ μὴ δυνήθεισα κατέπεσεν ἐκεῖ ἡ ἀτυχής. Ἐκάθησαν μαζὶ ὅλα τὰ πενιχρὰ ἐπιπλα τοῦ οἰκίσκου καὶ χίλια δραχμὰι φυλασσόμεναι ἐντὸς κιβωτίου. Πόθεν προῆλθε τὸ πῦρ, ἄγνωστον· τινὲς λέγουσι ὅτι δὲν ἐσθιάθη καλῶς τὸ πῦρ τῆς ἐστίας· ἄλλοι ὅτι ἐτέθη ἐξώθεν ὑπὸ κκοκοῦλου χειρὸς. Τὸ ἀληθές εἶνε ὅτι ὁ πατὴρ ἦτο ἐκ τῶν εὐπορωτέρων τοῦ χωρίου καὶ εἶχεν ἐχθρούς. Τὸ ἀληθές ἐπίσης εἶνε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦτους τὸ πᾶν δύναται νὰ περιμένῃ τις· ἡ πτωχεῖα καὶ ἡ ἀθλιότης διέστρεψε φρικτῶς τὰς ψυχὰς τῶν!

Πρὸ τοῦ χανίου τῆς Καστανιάς ἀνοίγεται εὐρύχωρος αὐλὴν πλατανοσκαπῆς, ποτιζόμενος ὑπὸ

νεροῦ ψυχροῦ. Ἐπὶ τοῦ μεγαλειτέρου πρὸς τὴν ὁδὸν πλατάνου ὁ Χατζῆς προσήλωσεν εἰκονισμάτιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μετὰ κάλπης, διὰ τὰ κέρματα τῶν διαβαστῶν. Ἄγνωστον ἂν ὁ ἅγιος ἔχει μερίδιον ἐπὶ τῶν κερδῶν τοῦ χανίου ἢ ὁ Χατζῆς ἐπὶ τῶν κερδῶν τῆς κάλπης. Ἐν τούτοις ἡμεῖς ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ πλατάνου ἐκείνου καὶ τὰς ὄψεις τοῦ ἁγίου ἐκείνου ἐφάγαμεν ἐν θυμῇ τὸν θρυματώδη τυρὸν καὶ τὸν ξηρὸν ἄρτον τοῦ Χατζῆ. Ἀλλὰ νὰ κοιμηθῶμεν δὲν ἐστάθη εὐκόλον ἐκ τοῦ συχνοῦ ποδοβολητοῦ τῶν ζώων καὶ τῶν ὀμιλιῶν τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἡ μᾶλλον πολυσύχναστος ὁδὸς τῶν Κραβάρων ἀπ' αὐτῆς δὲ κατέρχονται πρὸς τὸ παρχαλίον οἱ κάτοικοι τῶν πλείστων χωρίων τῆς Εὐρυτανίας καὶ αὐτὴν διαπορεύονται πορίζομενοι τ' ἀναγκαῖα ἀπὸ Πλατάνου καὶ Ἀγρινίου καὶ Μεσολογγίου ἀκόμη.

Μετὰ καλὴν ἀνάπαυσιν ἀνελάβομεν μ. μ. τὴν πορείαν μας. Ἐθαίνομεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ξεροβουνίου, βουνοῦ ἐπιμήκους, κρημνώδους, παρεντιθεμένου διὰ μηχανῆς εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῶν Κραβάρων ἢ τὸν ὄμφalon ὅπως θὰ ἔλεγον οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Μακρὰν ἡμῶν πρὸς τ' ἀριστερά, ἐθλίβομεν εὐκρινῶς τὸ βουνὸν τῆς Παπαδιάς, τὰς βρύσεις, τοὺς κρημνοὺς καὶ τὰ μονοπάτια, ὅλα ὅσα διήλθομεν πρὶν. Μεταξὺ ἡμῶν κ' ἐκείνων ἐμεσολάβει εὐρεῖα λεκάνη, ἀνώμαλος, κατατετηχημένη εἰς πλείστα μέρη ὑπὸ βρυάτων, ἀφανίζομένη ὀπισθεν λόφων ἢ καταχωρομένη ἐντὸς φαραγγίων. Ἐνεκεν τούτου κρύπτεται ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μας ἡ γαίτην τῆς προαναφερθείσης Λερτοκαρυᾶς Κοζίτζα, περίφημος διὰ τοὺς θαυματουργοὺς ἁγίους τῆς.

Διότι μὴν ὑποθέσῃ τις ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ὅτι τὰ Κραβάρα εἶνε τόπος πρόσφορος μόνον εἰς διακονιάρχους, ποτὲ δὲ εἰς θαυματουργοὺς ἁγίους εἴτε καὶ δεσπότας; Τοῦναντίον καὶ ἡ Κοζίτσα καὶ ἡ Χώμορη τὸ μαρτυροῦν. Τὸ μαρτυρεῖ ἡ Κοζίτσα ὅχι διότι ἀνήκει εἰς τὸν δῆμον Ἀποδοτίας ἢ ἔχει περὶ τοὺς 500 κατοίκους καὶ ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν κτιρίων τῆς βυζαντινῆς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μὲ 11 ἄρρενας καὶ θήλειαις ἐνοίκους ὡς λέγει ἡ τελευταία ἀπογράφῃ. Ἀλλὰ διότι ἐντὸς αὐτῆς εὖρε καταφύγιον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους, θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἐλθούσα ἐξ Ἀμπελκίων τῆς Θεσσαλίας καὶ



φανερωθείσα τὸ πρῶτον ὡς νεφέλη φωτεινὴ εἰς ἀμαρτωλὴν συμμορίαν κλεφτῶν· καὶ διότι ἐν αὐτῇ ἀναπαύεται ἀκόμη ἡ σεβασμία κέρα τοῦ ἐν ὁσίοις πατρὸς ἡμῶν Πολυκάρπου. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ ἡ Χώμορη ἥτις ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑπῆρξε κλεινὴ κοιτίς καὶ τροφὸς ὁκτῶ ἐν ὄλῳ σεβασμίων δεσποτῶν!

Ἡ Χώμορη φαίνεται ἀπὸ τοῦ Ξεροβουνίου, κειμένη εἰς τὸ βάθος βουνώδους ἐξώστου, κάτω τοῦ ὁποῦ ἀπλοῦνται κατὰ ζώνας οἱ καλλιερ-  
γημένοι ἀγροὶ τῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν δῆμον Προσχίου, ἀριθμοῦν 377 ἐν ὄλῳ κα-  
τοίκους ἐν οἷς καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν δεσποτῶν, οἵτινες κατέληξαν, ὡς ἐκ τοῦ ἱεροῦ βαθμοῦ εἰς τοὺς Δεσποταίους. Περὶ τοῦ τελευταίου λέγε-  
ται ὅτι κατεδιώχθη παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσά καὶ τῇ συνεργείᾳ τούτου ἐδήλητηριάσθη φυγὰς εἰς Βλαχίαν, τὰ δὲ ὑπάρχοντά του ἐληστεύθησαν ἢ ἐκάησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ βεζύρου. Ἄλλοι ὅμως δὲν παραδέχονται τοιοῦτόν τι ἰσχυ-  
ριζόμενοι ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐγνώριζε νὰ ἀρέσκη πάντοτε εἰς τὸν Ἀλῆ Πασά.

Ὅτε ἐφθάσαμεν τὴν μεσημβρινὴν κλιτὸν τοῦ Ξεροβουνίου, εὐρεῖα καὶ ποικίλη θάλασσα ἀνοίχθη πρὸ ἡμῶν ὑπερσταθμίζουσα καὶ τὰ πρὶν ἀχαρίτα θεάματα. Βουνοὶ διεδέχοντο τοὺς βουνούς, λόφοι τοὺς λόφους, ἀκρώρειαι τὰς ἀκρώρειας, βουνά τὰς θάλασσας καὶ θάλασσαι τὰς ξηράς μετὰ γραφικῆς καὶ ἐναρμονίου πλοκῆς. Φαντασία ζωγράφου δὲν θὰ ἐφθάνεν εἰς τόσας λεπτομερείας οὔτε θ' ἀνεζήτηι τόσην ποικιλίαν. Ὁ Πολύκλει-  
τος εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του δὲν θὰ ἐφῆρ-  
μοζε τόσον τὴν ἀρμοσίαν καὶ τὸ κάλλος ὅσον τὴν ἐφήρμοσεν ἡ φύσις ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου. Ἀπέναντί μας ὁ Πλάτανος μὲ τὰ λευκά του κτίρια ἐπὶ τοῦ ἀμαυροῦ βουνοῦ ἔχει ὄψιν οὐχὶ κώμης ἀλλὰ γιγαντιαίου κεντήματος εἰκονίζον-  
τος ὄψιν ἐξηπλωμένον νωθρῶς ἀπ' ἄρκτου πρὸς

μεσημβρίαν, μὲ λεπτὴν οὐρὰν καὶ βαθμηδὸν ἐξοιδημένον σῶμα μέχρις ὀγκώδους κεφαλῆς, ἣν ἀπαρτίζει ἡ Μπονύρτα. Ἀριστερὰ τὸ ρεῦμα τῆς Παγωνίας κατερχόμενον πρὸς τὴν δύσιν ἀνοίγει τὴν θάλασσαν διὰ χλοεροῦ πλαισίου, μέχρι τῶν ἀνατολικῶν πλευρῶν τῆς Βαράσοδας, τῆς ἀρχαίας Χαλκίδος ξηρῶν καὶ κρημνωδῶν ὁπως καὶ τὰ δυτικά, μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Μεσο-  
λογγίου πέραν, μέχρι τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Φρου-  
ρίου Χλεμούτσι καὶ τῶν βουνῶν τῆς Ζακύνθου, μόλις διαφανομένων ἐν λευκῇ σκιά. Κ' ἐδῶθεν ἔρχεται τῆς Γαυρολίμνης ἡ σουβλερὰ κορυφὴ καὶ τὸ Ρεγάνι καὶ ἐν τῷ μεταξύ τμήματα θα-  
λάσσης, ἐκεῖθεν τῆς ὁποίας πυργοῦνται τὰ Πε-  
λοποννησιακὰ ὄρη. Ἀμέσως δ' ἐδῶθεν ἐπὶ ἀκρω-  
ρείας λευκάζει ἡ Δαρδιδά μέσῳ καταπρασίνου τάπητος.

Οὕτω δύναται κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι βλέπει καὶ εἰς τὰ Κράθαρα ὠραίας τοποθεσίας. Τὸ παρε-  
τήρησα πρὶν ἀπὸ τοῦ διασέλου τῆς Ἀγίης Πα-  
ρασκευῆς, ἥδη ἀπὸ τοῦ Ξεροβουνίου καὶ μετὰ ταῦτα κατερχόμενος πρὸς τὴν Ναύπακτον τὰς βλέπει ὅμως μόνον οὐχὶ δὲ καὶ τὰς συναντᾷ· γίνονται πολλάκις Μωϋσῆς ἀλλ' οὐδέποτε Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Τὰ τερπνὰ θεάματα μένουσι πάντοτε θεάματα διὰ τὸν περιηγούμενον τὴν ἀχαρίν ταύ-  
την γῆν, ὡς νὰ τὸν παρακολουθῇ ἡ ἀρά, ἣν ἐδῶκεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν μέγαν ἐκείνον Προφήτην Ἀπέραντι δῖφει τὴν γῆν καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσε-  
λεύσει!..

Ὁ Πλάτανος κατ'εὐθείαν γραμμὴν δὲν ἀπεί-  
χεν ἀφ' ἡμῶν οὔτε τέταρτον ὥρα. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ παρεμπροσθὴ τὸ ρεῦμα Σάβιν κατερχό-  
μενον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἠνάγκασε νὰ διατρέξωμεν εὐρείαν καμπύ-  
λην. Ἐχρειάσθημεν δι' αὐτὸν πλέον τῆς 1 ὥρας, καὶ ὅμως ἐφθάσαμεν ἐνωρίς.

Ἐπὶ τῇ συνείδει

A. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ



## ΑΝΩ ΚΑΤΩ

Συνέχεια ἴδε σελ. 344

«Τὸ δεύτερον τμήμα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κι-  
λιμαντζάρου, περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον μέρος  
τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τῆς Μαύρης Θαλάσσης μέχρι  
τῆς Σουηδίας, τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν  
Ῥωσσίαν, τὴν Ἀραβίαν, πᾶσαν σχεδὸν τὴν  
Περσίαν, τὸ Βελουχιστάν, τὸ Ἀφγανιστάν, τὸ  
Τουρκεστάν, τὸ Οὐράνιον Κράτος, τὴν Μογγο-  
λίαν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Κορέαν, τὴν Μαύρην  
θάλασσαν, τὴν Κασπίαν θάλασσαν, τὸ βόρειον  
τμήμα τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τὰς χώρας τῆς Ἀλά-  
σκας ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς  
πολικὰς χώρας, τὰς κακῇ μοίρᾳ ἐκχωρηθείσας εἰς  
τὴν περὶ ἧς πρόκειται Ἀμερικανικὴν ἐταιρίαν.

αβ' Νότιον ἡμισφαίριον:

«Τὸ τρίτον τμήμα, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Κι-  
λιμαντζάρου, περιλαμβάνει τὴν Μαδαγασκάρην,  
τὰς νήσους Μαριόν, Κεργελένην, Μαυρικίου καὶ  
Ἐνῶσεως ὡς καὶ πάσας τὰς νήσους τῆς Ἰνδικῆς  
θαλάσσης, τὸν Ἀνταρκτικὸν ὠκεανὸν μέχρι τοῦ  
νέου Πόλου, τὴν χερσόνησον τῆς Μαλάκκας,  
τὴν Ἰάβαν, τὴν Σουμάτραν, τὴν Βόρνεον, τὰς  
νήσους τῆς Σύνδης, τὰς Φιλιππίνας, τὴν Αὐ-  
στοαλίαν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Νέαν Κα-  
ληδονίαν, ὀλόκληρον τὸ νότιον τμήμα τοῦ  
Εἰρηνικοῦ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πολυάριθμα πολύ-  
νησα σχεδὸν μέχρι τοῦ ἑκατοστοῦ ἐξηκοστοῦ  
μεσημβρινοῦ.

«Τὸ τέταρτον τμήμα, πρὸς δυσμὰς τοῦ Κι-  
λιμαντζάρου, περιλαμβάνει τὸ νότιον μέρος τῆς  
Ἀφρικῆς ἀπὸ τοῦ Κόγγου μέχρι τῆς Μοζαμβι-  
κῆς καὶ τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου, τὸν νότιον  
Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν μέχρι τοῦ ὀγδοηκοστοῦ  
παραλλήλου, τὴν νότιον Ἀμερικὴν ἀπὸ τοῦ  
Περναμπούκ καὶ τῆς Δίμας, τὴν μεσημβρινὴν  
Βρασιλίαν, τὴν Βολιβίαν, τὴν Οὐρουγουάην,  
τὴν Ἀργεντινὴν Δημοκρατίαν, τὴν Παταγω-  
νίαν, τὴν Γῆν τοῦ Πυρός, τὰς νήσους Μαλού-  
νας, Σανδβίχας καὶ τὸ νότιον τμήμα τοῦ Εἰρη-  
νικοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἑκατοστῆς ἐξηκοστῆς  
μοίρας μήκους.

«Τοιαῦτα εἰσὶν αἱ τέσσαρα τμήματα τῆς  
γῆς, τὰ χωριζόμενα διὰ γραμμῶν, ὅπου ἡ ἀνι-  
σοσταθμία θὰ εἶναι ἴση πρὸς τὸ μηδέν.

«Πρόκειται δὲ ἤδη νὰ καταδειχθῶσι τ' ἀπο-  
τελέσματα τῆς μετατοπίσεως τῶν θαλασσῶν  
ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τμημάτων τούτων.

«Εἰς ἕκαστον τῶν εἰρημένων τμημάτων  
ὑπάρχει σημεῖον κεντρικὸν ἐφ' οὗ ἡ εἰσόρμησις  
ἢ ἡ ἀποχώρησις τῶν θαλασσῶν ἐξικνεῖται εἰς  
τὸ ἀνώτατον ὄριον.

«Ἀλλὰ τὸ ὄριον τοῦτο μετὰ μαθηματικῆς  
ἀκριβείας προσδιορίσθη διὰ τῶν ὑπολογισμῶν

τοῦ I. T. Μάστωνος εἰς 8,415 μέτρα δι' ἑκα-  
στον τῶν κεντρικῶν σημείων, πέραν τῶν ὁποίων  
ἡ ἀνισοσταθμία βαίνει ἐλαττωμένη μέχρι τῶν  
ἀποπερατουσῶν τὰ τμήματα οὐδετέρων γραμ-  
μῶν. Ὅθεν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα αἱ συνέπειαι  
τῆς ἀποπείρας τοῦ προέδρου Βαρβικῶν εἰσονται  
σοβαρώταται ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς γενικῆς ἀ-  
σφαλείας.

«Ἐξεταστέον ἤδη ἑκάτερον τῶν ἀποτελε-  
σμάτων τούτων ἰδιαιτέρως.

«Εἰς δύο ἐκ τῶν τμημάτων τούτων κείμενα  
εἰς ἀντίθετον πρὸς ἄλληλα θέσιν, τὸ μὲν ἐπὶ  
τοῦ βορείου τοῦ δὲ ἐπὶ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου,  
αἱ θάλασσαι θέλουσιν ὁρμητικῶς ἀποσυρθῇ διὰ  
νὰ κατακλύσωσι τὰ δύο ἄλλα τμήματα ἐπίσης  
ἀντιθέτως κείμενα ἐπὶ ἑκατέρου ἡμισφαιρίου.

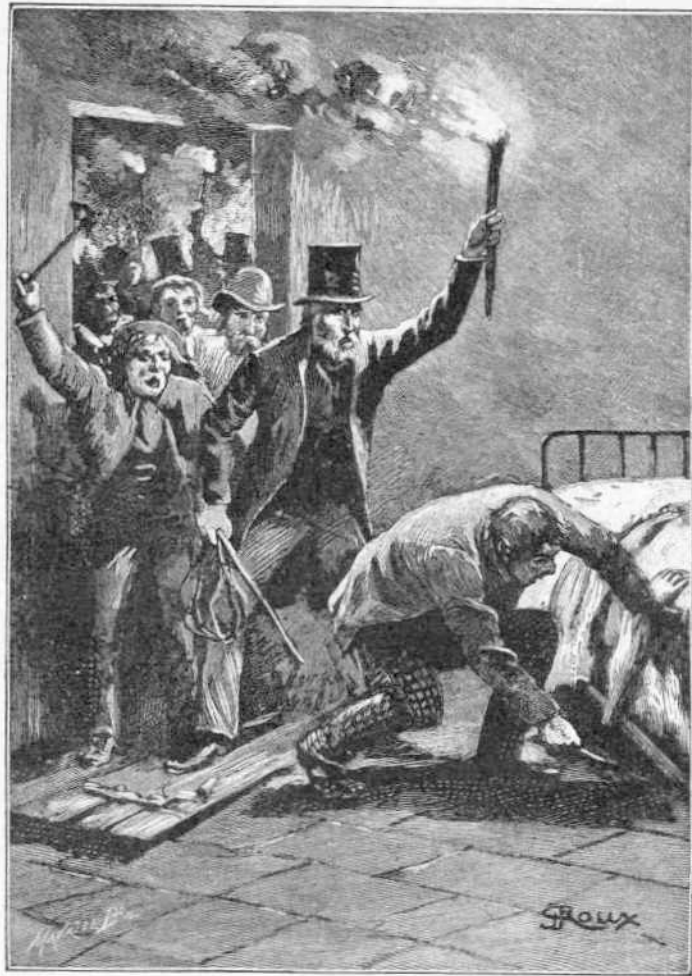
«Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠ-  
κεανὸς θὰ κενωθῇ σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν, ἀπο-  
καλύπτων εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον αὐτὸν τὸν  
πυθμένα του, ἂν τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἰς τὸ  
μέρος τοῦτο εἶναι κατώτερον τῶν 8,415 μέτρων.  
Μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐπομέ-  
νως ἀπέραντοι χῶραι θέλουσιν ἀποκαλυφθῇ,  
τὰς ὁποίας αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι, ἡ Ἀγγλία,  
ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, ἂν  
τὸ κρίνωσι πρόσφορον, θὰ δυνήθωσι νὰ προσαρ-  
τήσωσι εἰς τὰς κτήσεις των, κατ' ἀνάλογίαν  
τῇ γεωγραφικῇ ἐκτάσει ἐκάστης. Παρατη-  
ρητέον ὅμως ὅτι ἐνεκα τῆς ταπεινώσεως τῶν  
ὕδατων καὶ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς στρώματα θὰ τα-  
πεινωθῶσιν ἐξ ἴσου. Ὅθεν αἱ ἀκταὶ τῆς Εὐρώ-  
πης καὶ τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἐξαρθῶσιν εἰς ὕψος  
τοιοῦτον, ὥστε αἱ πόλεις, καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ  
κείμεναι εἰς ἀπόστασιν 20—30 μοιρῶν ἀπὸ τοῦ  
κεντρικοῦ σημείου, μόλις θὰ δικτιθῶσι ποσότη-  
τα ἀέρος ἴσην πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν σήμερον  
εἰς ὕψος μιᾶς λευγῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Αἱ πό-  
λεις αὗται εἶναι ἡ Νέα Ὑόρκη, ἡ Φιλαδέλφεια,  
ἡ Κάρλεστον, ὁ Παναμάς, ἡ Λισβὼνη, ἡ Μα-  
δρίτη, εἰ Παρίσι, τὸ Λονδίνον, τὸ Ἐδιμβούρ-  
γον, τὸ Δουβλίον, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον  
τὰς κυριωτάτας. Μόνοι αἱ πόλεις Κάϊρον, Κων-  
σταντινούπολις, Δάντσιγ, Στοκχόλμη ἀφ' ἐνὸς  
καὶ αἱ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἀμερικῆς  
ἀφ' ἐτέρου θὰ τηρήσωσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέ-  
σιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενικὴν ἐπιρράκειαν τῆς  
θαλάσσης. Εἰς τὰς Βερμούδας ὅμως νήσους ὁ  
ἀνὴρ θ' ἀπολείψῃ ἐντελῶς, ὡς ἀπολείπει τοὺς ἀε-  
ροναύτας ὕψουμένους μέχρις 8,000 μέτρων, ὡς  
λείπει ἀπὸ τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν Θιβε-  
τείων ὄρεων. Ὅθεν ἡ ζωὴ ἐνταῦθα θ' ἀποβῇ ἀπο-  
λύτως ἀδύνατος.



«Τὸ αὐτὸ θὰ ἐπέλθῃ ἀποτέλεσμα καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον τμήμα, τὸ περιλαμβάνον τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν, τὴν Αὐστράλιαν, τὸ ἐν τέταρτον τοῦ Εἰρηνικοῦ, μέρος τοῦ ὁποίου θὰ μετοχευθῇ εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Αὐστραλίας. Τὸ κεντρικὸν σημεῖον τοῦ τμήματος τούτου, ἔνθα τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ φαινομένου τῆς ἀνισοσταθμίας θὰ ἐκδηλωθῇ, ἔσται ἡ κρημνώδης ἀκτὴ τῆς γῆς τοῦ Νουίτς, αἱ δὲ πόλεις Ἀδε-

νῆσοι, σχηματισθόμεναι ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ὑποβρυχίων ὀρέων, εἰς ὅσα μέρη ἡ μᾶζα τῶν ὑδάτων δὲν θὰ ἐκλείψῃ ὁλοσχερῶς.

«Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἀρκίωσις τοῦ ἀέρος θὰ εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν δυσάρεστος διὰ τὰς χώρας ἐκείνας αἵτινες θέλουσιν ἐξαρθῇ εἰς τὰς ὑψηλὰς ζώνας τῆς ἀτμοσφαίρας, τί γενήσεται ὁμῶς δι' ὅσας ἡ εἰσόρμυσις τῶν θαλασσῶν μέλλει νὰ καλύψῃ; Εἶναι ἔτι δυνατόν ν' ἀναπνεύσῃ τις ὑπὸ



Ἡ δραπετεύσις τοῦ Μάστωνος

λαῖς καὶ Μέλθουν θὰ ἴδωσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ὠκεανοῦ κατερχομένην μέχρις 8000 μέτρων. Τὸ στρώμα τοῦ ἀέρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ βυθισθῶσι τότε αὐταί, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ εἶνε δι-  
 αυγέστατον, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχῃ πλέον ἰκανὴν πυκνότητα ὥπως ἐπαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀναπνοῆς.

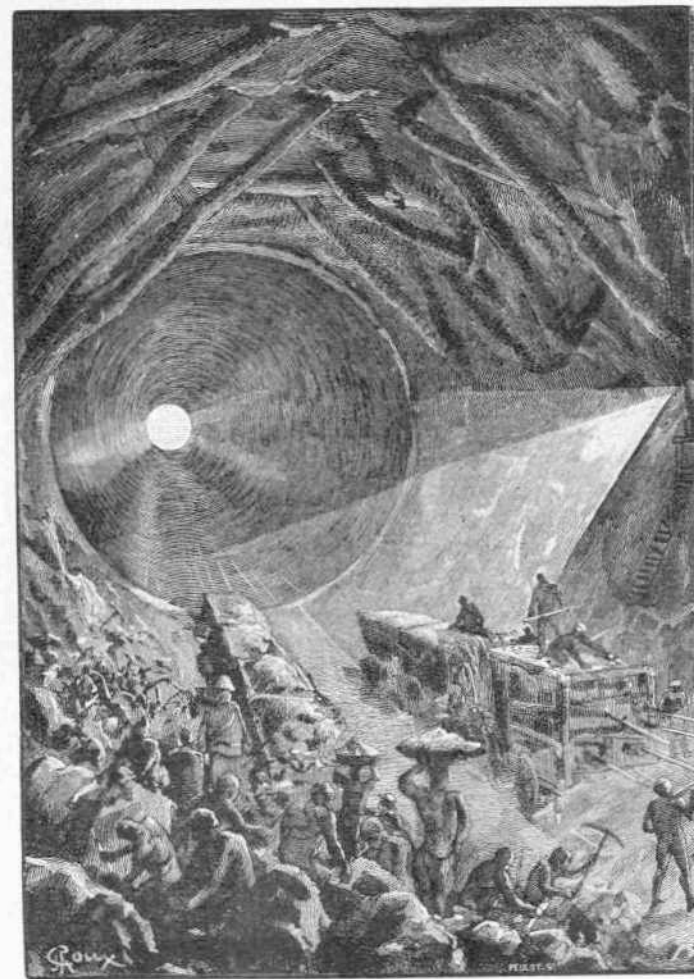
«Τοιαύτας ἐν γένει ἀλλοιώσεις θὰ ὑποστῶσιν αἱ διάφοροι χῶραι τῆς σφαίρας αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὰ δύο ταῦτα τμήματα, ἕνεκα τῆς ἀνυψώσεώς των σχετικῶς πρὸς τὴν νέαν ἐπιφάνειαν τῶν περὶ αὐτάς θαλασσῶν. Ἀναμφιβόλως δὲ θέλουσιν ἀναφρῆν ἑνταῦθα καὶ νέαι

πίεσις ἀέρος κατωτέραν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως, ἀλλ' ὑπὸ τινὰ μέτρα ὕδατος, πᾶσα ἀναπνοὴ ἀποθνήσκει ἀπολύτως ἀδύνατος καὶ τοιοῦτό τι ἀκριβῶς θέλει συμβῇ εἰς τὰ λοιπὰ δύο τμήματα.

«Εἰς τὸ πρὸς τὰ βορειοανατολικά τοῦ Κιλιμαντζάρου τμήμα τὸ κεντρικὸν σημεῖον τεθήσεται ἐν Ἰακούστη τῆς Σιθηνίας, ἀπὸ τῆς πόλεως δὲ ταύτης, ἥτις θέλει καλυφθῇ ὑπὸ 8415 μέτρα ὕδατος — ἀφαιρουμένου τοῦ σημερινοῦ ὕψους τῆς, — τὸ ὕγρὸν στρώμα βαθμηδὸν ἐλαττούμενον θὰ ἐπιτεθῇ μέχρι τῶν οὐδετέρων γραμμῶν, καταποντίζον μὲγα μέρος τῆς Ἀσιατικῆς

Ῥωσσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, τὴν Κίαν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ῥωσικὴν Ἀλάσκαν πέραν τοῦ Βεριγκείου πορθμοῦ. Ἴσως τὰ Οὐράλια ὄρη ἐπιπλεύσωσι τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου ὑπὸ τὴν μορφήν νησίδος ὑπεράνω τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἡ Πετροῦπολις καὶ ἡ Μόσχα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Καλκούτα, ἡ Σαϊγάν, τὸ Πεκίνον, ἡ Χόκ-Κόγκ, ἡ Ἰεδδῶ, πᾶσαι αἱ πόλεις αὗται θὰ ἐξαφανισθῶσιν ὑπὸ

χῶραι θέλουσιν ἐπίσης ἐξαφανισθῇ καὶ μετὰ τὸ ἄλλων τὸ τρίγωνον τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τῆς κάτω Γουϊνέας καὶ τοῦ Κιλιμαντζάρου μέχρι τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου, ὡς καὶ τὸ τρίγωνον τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ὅπερ σχηματίζουσιν ἡ Περουβία, ἡ κεντρικὴ Βρασιλία, ἡ Χιλὴ καὶ ἡ Ἀργεντινὴ Δημοκρατία μέχρι τῆς Γῆς τοῦ Πυρός καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Χόρν. Οἱ Παταγόνες ὅσον δὴποτε ὑψηλὸν καὶ ἂν εἶναι



Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πυροβόλου.

στρώμα ὕδατος διαφόρου βάρους, ἀρκοῦντος ὁμῶς πάντοτε νὰ καταπνίξῃ τοὺς Ῥώσους, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Σιαμίους, καὶ Σίνας καὶ τοὺς Ἰάπωνας ὅσοι δὲν ἤθελον προλάβῃ ἐγκαίρως νὰ μεταναστεύσωσιν.

Ἡ σοβαρότης τῶν καταστροφῶν ἔσται μετριωτέρα εἰς τὸ τμήμα τὸ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ Κιλιμαντζάρου, διότι κατὰ μέγα μέρος καλύπτεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια εἰς τὸ πολύνησον τῶν Μαλαινῶν θέλει ἀνυψωθῇ κατὰ 8415 μέτρα. Οὐχ ἥττον ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ τούτου κατακλυσμοῦ εὐρύτταται

τὸ ἀνάστημά των δὲν θ' ἀποφύγῃ τὸν καταποντισμὸν καὶ οὔτε θὰ ἔχῃσι κἂν τὸ καταφύγιον τῶν Κορδιλλιέρων ὀρέων, τῶν ὁποίων αἱ ἀκρόταται κορυφαὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς σφαίρας δὲν θὰ μείνωσιν, ἀτυχῶς δι' αὐτοὺς, ἐκτὸς τῶν ὑδάτων.

«Τοιαῦτα ἀποτελέσματα θέλει ἐπιφέρει ἡ καταστροφὴ τῆς ἰσορροπίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ γήινου πλανήτου, ταπεινώσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀνυψώσιν ἀφ' ἑτέρου τῆς νέας ἐπιφανείας τῶν θαλασσῶν. Ὅθεν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὀφείλουσι νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν κινδύνων τούτων, ἐὰν μὴ παρκαλυθῇ ἐγκαίρως ἡ ἐγκληματικὴ ἀπόπειρα τοῦ προέδρου Βαρδικάν.»



ΙΣ'.

“Όπου ο χορός των δυσηγετημένων  
αυξάνει και κραταιούται.

Κατά το κείμενον της ειδοποιήσεως ταύτης, οι κινδυνεύοντες κάτοικοι της γης διηρουντο εις δύο μεγάλας κατηγορίας· εις ασφυκτιώδεις και εις καταποτιζομένους, υπήρχε δ' ανάγκη πάντες ούτοι να προφυλαχθώσιν όπως ούποτε από του επικειμένου κινδύνου, ή τουλάχιστον να υπεκφύγωσιν αυτόν, μεταναστεύοντες εγκαίρως επί των ουδετέρων γραμμών ενθα ούδεις υπήρχε φόβος.

Η ανακοίνωσις αύτη έδωκεν, ως ήτο επόμενον, άφορμήν εις ποικίλα σχόλια άτινα δέν έβράδυναν ν' άποληξώσιν εις σφοδρότατας διαμαρτυρήσεις.

Οι Αμερικανοί των Ηνωμένων Πολιτειών, οι Ευρωπαίοι της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Ισπανίας κλπ. κατελέγοντο ως έλέχθη, εις τους ασφυκτικούς, ή δέ έλπίς του να προσαρτηώσιν τυχόν εις τα κράτη των τας χώρας όσαι ήθελον ανακύψη εκ του πυθμένος του ώκεανού, δέν ήτο άρκαούσα όπως πείση αυτούς να δεχθώσιν άγογγύστως τας επαπειλουμένας καταστροφάς. Οι Παρίσιοι ούτω θα έτίθεντο, εν σχέσει προς τον νέον Πόλον, εις άπόστασιν σχεδόν ίσην προς την χωρίζουσαν αυτούς σήμερον από του παλαιού, ούδέν όμως θα έκέρδιζον εκ της μεταβολής ταύτης· θ' άπήλαυνον, είναι άληθές, διαρκούς έκρος, άλλ' εις άνταλλαγμα τούτου, θα ύφίσταντο σημερινήν άπώλειαν του άτμοσφαιρικού άέρος των, τούτο δέ δέν ήδύνατο να ίκανοποιήση τους Παρισινούς έχοντας την συνήθειαν να καταναλίσκωσιν άνευ ύπολογισμού το όξυγόνον, καθαρόν ή μη άδιάφορον.

Εις δέ τους καταποτιζομένους συνηριθμοούντο οι κάτοικοι της Νοτίου Αμερικής, μετ' αυτούς δέ οι Αυστραλοί, οι Καναδοί, οι Ινδοί και οι Ζηλανδοί.

Αλλ' ήτό ποτε δυνατόν ν' άνεχθ ή Μεγάλη Βρετανία την στέρησιν των πλουσιωτέρων άποικιών της, εν αίς ή σαξονική φυλή όφθαλμοφανώς τείνει ν' άντικταστήση τα έγγώρια στοιχεία; Και θα έκενοϋτο μόν βεβαίως ο Μεξικανικός κόλπος όπως σχηματίση εύρύ κράτος των Αντιλλών, την κατοχήν του όποιου δυνάμει της άρχής του Munro, ήδύνατο να διεκδικήσωσι και οι Μεξικανοί και οι Αμερικανοί των Ηνωμένων Πολιτειών, τό δέ πέλαιος των νήσων της Σάνδας, των Φιλιππίνων και του Κελεβίου θ' άπεκαλυπτον έπίσης άπεράντους έκτάσεις επί των όποιων και οι Αγγλοι και οι Ισπανοί ήδύνατο να έγείρωσιν άξιώσεις. Αλλά πάντα ταύτα ήσαν ματαιά άποζημιώσεις, μη ίσοφαιζούσα ποσώς προς τας εκ της δεινής πλημμύρας άπωλείας.

Αν επρόκειτο υπό τας νέας θαλάσσας να εξαφανισθώσι μόνον Σαμογέται, Λάπωνες της Σιβηρίας, Φουέγγιοι, Παταγώνιοι, άκόμη και Τάταροι και Σίναι και Ιάπωνες και τινες Άργεντινοι επί πλέον, τα πεπολιτισμένα Κράτη ίσως θα έστεργον την θυσίαν ταύτην· άλλ' ως είδομεν, της καταστροφής μετείχον τα πλείστα των κρατών και ταύτα δέν ήδύνατο σιωπηρώς να την άναμείνωσιν.

Όσον άφορ άειδικώτερον εις την Ευρώπην, καίτοι τό κεντρικόν αύτης μέρος θα έμενε σχεδόν άθικτον, τό δυτικόν όμως ήθελε μεγάλως άνυψωθ ή, τό δέ προς άνατολάς ήθελεν άναλόγως κατέλθ η, ή Ευρώπη εν άλλαις λίξεσι θα ύφίστατο άφ' ενός άσφυζίαν και άφ' έτέρου καταποντισμόν, άμφότερα εξ ίσου άπαράδεκτα δι' αύτήν. Πλήν τούτου ή Μεσόγειος σχεδόν εξ ολοκλήρου ήθελε κενωθ ή, τούτο δέ δι' ούδένα λόγον θα ήνείχοντο ούτε οι Γάλλοι ούτε οι Ιταλοί, ούτε οι Ισπανοί, ούτε οι Έλληνες, ούτε οι Τούρκοι, ούτε οι Αιγύπτιοι προς ους ή γεωγραφική αύτων θέσις, ως παρακτίων, παρέχει άναμφισβήτητα δικιώματα επί της θαλάσσης ταύτης. Εις τί, άλλως τε θα έχρησίμευον του λοιπού ή διωρυξ του Σουέζ, ήτις κειμένη επί της ουδετέρας γραμμής θα έμενεν άλύμαντος; Τα θαυμάσια έργα του Λεσέψ τίνα θα είχαν πλέον σκοπόν άφού δέν θα υπήρχε πλέον ούτε Μεσόγειός έντεϋθεν του ίσθμού, ούτε ικανή Έρυθρά θάλασσα εκείθεν;

Η Αγγλία τέλος ούδέποτε, δι' ούδένα λόγον θα συνήνει ποτέ να ίδη μεταμορφωμένας την Γιβραλτάρην, την Μελταν και την Κύπρον εις κορυφάς όρέων εξαφανιζομένας εις τα νέφη και άπροσίτους του λοιπού εις τα πολεμικά σκάφη της! Όχι! ή Αλβίων δέν ήθελε ποτε κηρυχθ ή ίκανοποιημένη εκ των έδαφικών προσ αυξήσεων, αίτινες θα έχορηγοούντο αύτη εκ της άρχαίας λεκάνης του Ατλαντικού ώκεανού. Ο ταγματάρχης Δόνελλαν εν τούτοις είχαν ήδη σκεφθ ή να επανακύψ η εις Ευρώπην όπως διεκδικήση τα συμφέροντα της πατρίδος του επί των νέων τούτων χωρών, καθ' ήν περίπτωσιν ή επιχείρησις της εταιρίας Βαρβικάν και Σας ήθελεν επιτύχη!

Αί διαμαρτυρίαι έπομένως αίτινες και πρότερον άφικνούντο πανταχόθεν, μετ' τό εν Ζαν-Ζιβέρη τηλεγράφημα, όπερ άποκαλύψαν τό σημείον της βολής, κατέστησεν έφικτήν την σύνταξιν της άνωτέρω δημοσιευθείσης ήκιστα δέ καθησυχαστικής ειδοποιήσεως, άπέβησαν σφοδρόταται, προερχόμεναι και εξ αύτων άκόμη των επικρατειών αίτινες κείμεναι επί των ουδετέρων γραμμών, ήσαν άπηλλογμέναι παντός φόβου.

(Jules Verne)

\*Έπεται συνέχεια.

## Ο ΚΩΧ

Εν τω μέσω του άκράτου ένθουςιασμού, τον όποιον εξέγειρον αί τελευταίαι έργασίαι του Κώχ, δέν είνε ίσως πιθανόν ότι θάκουσθ ή μετ' εύμενίας ο επιχειρών να σκεφθ ή μετ' περισσοτέρας ψυχρότητας περί αύτων και πρό της καταπάσεως μάλιστα του πρώτου θορύβου, να μαρτυρήση άπαθώς περί της σημασίας — όχι τόσο μεγάλης όσφ φαίνεται — τήν όποιαν εμπορεί κατ' αυτόν να έχ η εν τη παγκοσμίη προόδω ή άνακάλυψις του γερμανού επιστήμονος.

Αλλ' εκείνο, επί του όποιου εμπορεί, νομίζω, να στηριχθ ή άκλονήτως ο τοιοϋτος ισχυρισμός, είνε εν άξίωμα, άγνωστον μέν βεβαίως εις τους πολλούς άφιλοσοφήτους, πλήν γνωστόν εις όλους τους άληθώς άνεπτυγμένους, άν και ύπ' αύτων τούτων άκόμη συχνότατα λησμονείται:

«Η εκ των εφαρμογών πηγαζούσα πρακτική ωφέλεια δέν είνε ούτε ο μόνος, ούτε ο πρώτιστος της Επιστήμης σκοπός.»

Ολόκληρος ή άνθρωπότης — άφ' ής ύπάρχει και έφ' όσον θα ύπαρχ η — έκτελεί εν Έργον αιώνιον και άναγκάιον, που μόν αυτοματικόν, που δέ εύσυνείδητον, που μόν πιεζόμενον που δέ υποβοηθούμενον — τό έργον της εξέλιξεως της, τό έργον της προόδου της. Είνε δέ τόσον μέγα και γιγαντιαίον, ώστε ούτε εκ πρώτης ύψους, ούτε εις κοινούς όφθαλμούς προσπίπτει καθαρώς. Η επιστήμη εκείνη, ήτις προσπαθεί να καθορίση τους φυσικούς νόμους, οίτινες τό διέπουν, εύρίσκεται άκόμη εις τα σπργανα· ή δέ φιλοσοφία τό βλέπει μόν άφ' ύψηλου, τό έννοεί, άλλά μετ' άριστίας ως άντικείμενον έφ' ου πίπτει άκόμη άσθενές τό επιστημονικόν φώς. Πλήν τούτο δέν μάς έμποδίζει να γνωρίζωμεν πλέον την ύπαρξιν του, ούδ' να σκεπτώμεθα ως εκ τούτου άσφαλώς τί άρα γε σκοπεί και που τείνει όλη ή περί ήμās δράσις, όλη αύτη ή έργασία και ή ζωή. Αν ή Επιστήμη και ή ή Φιλοσοφία είνε χωρισμέναί άκόμη και υποδιηρημένα εις διαφόρους κλάδους, προς εύκολίαν της σπουδής και τη, μεθόδου, κατ'ούσίαν όμως είνε εν πράγμα και όλοι αύτων αί υποδιαιρέσεις συνενούνται και άποτελοϋσι μίαν επιστήμην, μίαν Γνώσιν γενικήν και άδιαιρέτον. Η Γνώσις αύτη, την όποιαν έπιζητεί άειποτε ευρυτέραν τό ανθρώπινον πνεϋμα, λαίμαργον τρόπον τινά προς την μόνην ύγια αύτου τροφήν, δέν σκοπεύει ούτε την αύξησιν της συγκοινωνίας, ούτε την προαγωγήν της βιομηχανίας, ούτε την θεραπείαν των νόσων, ούτε τίποτε άλλο εκτός της προόδου, της εξέλιξεως, του άληθούς

δηλαδή πολιτισμού. Είνε ή Πρόοδος, έχουσα σκοπόν την Πρόοδον, άνέξαρτήτως της άτομικής ευημερίας, όπως ή Τέχνη την Τέχνην, άνέξαρτήτως της Ηθικής και της Θρησκείας, όπως ή Φιλοσοφία την Φιλοσοφίαν άνέξαρτήτως της ... καθηγητικής έδρας — όλων τούτων έχουσών κοινήν άρχήν και άναγκάιον τέμα, σκοπών την εξέλιξιν. Έάν ή Επιστήμη επιδέχεται και πρακτικές εφαρμογάς, εξ ών πηγαζούσι μερικά άτομικά ωφέλεια, έμμέσως μόνον υποβοηθούσαι την εξέλιξιν, δέν είνε λογικόν να συμπεράνωμεν εκ τούτου ότι ή πρακτική εφαρμογή είνε ο πρώτιστος σκοπός της Επιστήμης, υποβιβάζοντες και παραβλέποντες τον άληθ ή αύτης προορισμόν, την παροχήν τουτέστι των υγιών στοιχείων της σκέψεως εις την Φιλοσοφίαν, ήτις μόνη εξετάζει ποιοί είμεθα, πόθεν έρχόμεθα, που ύπαγομεν. Η λύσις των μεγάλων και αιώνιων τούτων προβλημάτων, υπό την δυνατήν εις τας αισθήσεις μας και εις τον παρόντα όργανισμόν μας έποψιν, άπασχολεί, και πρέπει ναπασχολή σοβαρότερον παντός άλλου τον άνθρωπινον νούν· οίοςδήποτε δέ των προτιμώντων την θεραπείαν των πνευμένων από τήν των διανοιών, δέν διαφέρει κατ' ουσίαν του άγρίου, του άναρτώντος περί τον λακμόν πολύχρωμα άπατηλά ύαλια άντί λευκών άδαμάντων, είμη κατ' την ύψιν και την περιβολήν. Μεταξύ όλων των προσφερόντων τον λίθον των εις τό μέγα οικόδομημα της προόδου μέγας άνήρ δικαιούται να όνομασθ ή περισσότερον ο καλλιεργήσας θεωρητικώς την επιστήμην και άποδείξας έστω και ένα αύτης νόμον — όγκόλιθον άκρογωνιαίον — από οίονδήποτε των ζητησάντων ωφελείας εκ πρακτικών εφαρμογών — λιθαρίων ευτελών και άσημάντων.

Νομίζω ότι ούδεις των έχόντων γενικώτερον κάπως πνεϋμα εμπορεί εύσυνείδητως ναμψισθητήση τας άληθείας ταύτας, εκ των όποιων δέν είνε βέβαια άνάγκη να είνε κανείς μεγαλοφυΐα δια να συναγάγη και μερικά συμπεράσματα. Έν τη καθολική Γνώσει, ύφ' ήν συνενούται ως είπον ή Επιστήμη και ή Φιλοσοφία, άσυγκρίτως μεγαλητέραν σημασίαν έχει ή υπό του Νεύτωνος δειξίς της παγκοσμίου έλξεως, — εν άρκεσθ εις τα γνωστότερα — από την έφεύρεσιν της ναυτικής πυξίδος. Άνευ της τελευταίας ταύτης τα ταξείδια θα ήσαν δύσκολα πολύ επί της γήινου θαλάσσης, εν φ άνευ των νόμων της πρώτης θα ήσαν ταύτα άδύνατα εις τό εύράνιον άχάνες. Η περί των πλανητικών συστημάτων θεωρία του Λαπλάς ζυγίζει βαρύτερον εις την ιστορίαν του πνεύματος από οίανδήποτε των μυρίων εφαρμογών του άτμου και του ηλεκτρισμού. Αί δέ θεωρίαι του Λαμάρκ και του Δάρβιν, — ή γαλλική αύτη επανάστα-



σις τῆς Ἐπιστήμης—εἶνε κατὰ πολὺ ἀποτελεσματικώτεραι τοῦ πυροβόλου Σασεπώ, ἢ τοῦ ἐξαπλοῦ τηλεγράφου τοῦ Ἐδίσσον. Ἡ ὠφέλεια τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πλκνήτου Ποσειδῶνος ὑπὸ τοῦ Λεθερριέ, εἶνε γενικωτέρα τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου—ἂν καὶ εἰς κανένα ἐκ τῶν πλουτισάντων τότε Ἰσπανῶν δὲν θὰ ἐφαίνετο τοῦτο ἀληθές· ἡ δὲ τελευταία ἀπόδειξις τοῦ ὅτι καὶ τὰ κοινωνικά φαινόμενα ὑπάρχοντα εἰς νόμους φυσικοὺς καὶ ἡ ἐπ' ἐσχάτων εὑρεσίς αὐτῶν ἐπισκιάζει ὅλας τὰς ἄλλας ἀνακαλύψεις. ὅλα τὰ βιομηχανικά ἢ πολεμικά τοῦ αἰῶνος τούτου κατορθώματα. Τὰ πάντα κρίνονται—ἵνα ὁμιλήσωμεν φιλοσοφικώτερον—ὑπὸ τὴν ἐποψὶν γενικῆς ὠφελείας, τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιῶν τῆς συμβολῆς τῶν εἰς τὴν πρόσδον, εἰς τὴν καθολικὴν γνῶσιν, ἄνευ κοινοτέρου συμφέροντος· καὶ διὰ τούτου πᾶσα πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς Ἐπιστήμης, μετ' ὅσην ὠφέλειαν μερικὴν εἰσπορεῖ νὰ ἔχῃ καὶ μετ' ὅλην τὸν θρίαμβον ὅστις πιθανὸν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ, θεωρουμένη ὅμως ὑπὸ τὴν ἀληθῆ ἐποψίν, ὡς ἔργον προόδου, ὡς στοιχεῖον σκέψεως, ὡς δεδομένον θετικόν, ὑποδιβάλλεται πολλάκις πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φιλοσόφου τόσον πολὺ, ὅσον δὲν ὑποπτεῖται καὶ ὁ κοινὸς ὀφθαλμός.

Εἶνε γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ ἐπὶ τῆς φυματιώσεως ἐργασία τοῦ Κώχ. Ὁ φιλόπονος καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως ἱατρός ἀνεκάλυψε τὸ νοσογόνον βακτηριδίον καὶ ἐφευρε κατόπιν φάρμακον ἱκανὸν νὰ το καταστρέφῃ. Εἶνε ἐν ὑγρὸν ὑπόφαινον, σκοτεινόν, ἐκ διαλύσεως—ὡς λέγουσι—κυανούχου χρυσοῦ ἐντὸς λέμφου, περιέχοντος εἶδος πτωμαίνης, κατ' ἰδιαιτέρον καὶ μυστικὸν ἀκόμη τρόπον προπαρασκευασθείσης. Ὀλίγαί μόνον ἐνέσεις δι' εἰδικοῦ τινος ἐργαλείου ὑπὸ τὸ δέρμα τῆς ὠμοπλάτης, ἀρκοῦσιν ὅπως ἀναγεννήσωσιν ὑγιεῖς τοὺς ὑπὸ τῶν βακτηριδίων κατεστραμμένους ἰστούς καὶ ὅπως θεραπεύσωσιν οὕτω φυματιῶντας λάρυγγας καὶ πνεύμονας, μέχρι μὲν βαθμοῦ τινος διὰ τὸ παρόν, ριζικῶς δὲ καὶ τελείως, ἐλπίζομεν, διὰ τὸ μέλλον. Κατὰ πόσον τὰ δημοσιευθέντα ἀποτελέσματα εἶνε ἀκριβῆ καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν ἱατρικῶς ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μικροβιοκτόνον φάρμακον, περιμένοντες νὰ μάθωμεν παρὰ τῶν ἱατρῶν ὅπως ἐξ ἄλλου ἢ πρακτικῆς σημασίας τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὑπὸ τὰς λοιπὰς αὐτῆς ἐσέψεις—καθ' ὅν τρόπον δηλαδὴ ἐξετάζει πού ὁ Σπένσερ, οὐχὶ ὡς μηχανικὸς ἀλλ' ὡς κοινωνιολόγος, τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Ταχυπιστηρίου Οὐάλλτερ—ἐναπόκειται νὰ δειχθῇ ὑπὸ τῶν κοινωνιολόγων. Τὸ κατ' ἐμέ, ἀρκοῦμαι μόνον, ὡς ἀπλοῦς ἐξεταστής, νὰ ὑποβάλω μίαν καὶ μόνην ἐρώτησιν—τὴν ἐπομένην :

Ἐκ τῆς ὅλης ἱατρικῆς ἐργασίας τοῦ Ροβέρτου Κώχ, ποῖον νομίζετε σεῖς ὅτι βαρύνει κατ' οὐσίαν καὶ ἀναδεικνύει τὴν ἐπιστημονικὴν του ἀξίαν περισσότερο· ἢ ἀνεκάλυψις τοῦ νοσογόνου βακτηριδίου ἢ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ θανατηφόρου αὐτῶ ἱατρικοῦ;

Δὲν ἠξεύρω τί θάπαντήσητε· ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἐπιτρέψατε νὰ ἔχω μίαν ιδεάν σύμφωνον πρὸς τὰ τεθέντα ἀνωτέρω. Τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἱατρικοῦ, αὐτὴν τὴν κυρίως δοξασθεῖσαν, τάσσω εἰς πολὺ κατωτέραν μοῖραν, ὡς μίαν ἀπλὴν ἐφαρμογὴν, οὔτε ἐξυχον πνευματικὴν δύναμιν ἀπαιτοῦσαν, οὔτε περισσοτέραν ἔχουσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ σημασίαν, τῆς γνώσεως αὐτῆς τοῦ βακτηριδίου, ἣτις μόνη ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ ἐπιστημονικὴν δόξαν τοῦ Κώχ. Ὅπως ἂν ἤμην ποιητὴς θὰ εἴπαλλον τὸ ἄσμα τῆς παρηγορίας ἣτις ἀληθὴς τῶρα καὶ γλυκεῖα εἰσέρχεται διὰ τοῦ Κώχ εἰς τὰ μακράμενα στήθη τῶν φθισικῶν, οὕτως ἂν ἤμην ἱατρός ἢ εἶχον τὰ κατάλληλα βοηθήματα νὰ ἐξετάσω τὸ πᾶγμα τοῦλάχιστον ἱστορικῶς, θὰ ἐπλεον τὸ σεμνόν καὶ δικαίον τῆς ἐπιστήμης ἐγκώμιον πρὸς τὸν Κώχ, τὸν μετὰ τὴν ὑπομονήν, αὐταπαρνήσεως καὶ ὕψινοι εὐρόντα καὶ καλλιέργησαντα τὰ βακτηριδία τῆς φυματιώσεως καὶ τῆς χολέρας, τὸν ἐράμιλλον τοῦ Παστέρ, μετ' οὗ σήμερον, ὡς διδυμοὶ γίγαντες, ἀπορροφῶσιν ὅλων τῶν ἄλλων βακτηριδιολόγων τὴν δόξαν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω θὰ προσεπάθουν πολὺ νὰ πορῶνται τὰς ὑπερβολάς. Ὁ θρίαμβος, ἡ λάμψις τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς δὲν θὰ ἐσκότιζε τοὺς ὀφθαλμούς μου ὡς πρὸς τὴν κατ' ἀξίαν ἐκτίμησιν τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς, τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ἄ, τίποτε δὲν θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ με πλανήσῃ, οὔτε αὐτὰ τὰ εὐγνώμονα βλέμματα τῶν μυριάδων, ὅσοι προσκαίρως θὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὸν θάνατον... Ἀφίνω τῶρα τὴν προανακάλυψιν τοῦ μικροσκοπίου περὶ ἧς ὁμιλεῖ μετριοφρόνως ὁ Κώχ. Ἄλλη μέθοδος, ἄλλη ἀρχὴ διευθύνει τὸν συλλογισμόν μου :

Ἡ ἱατρικὴ εἶνε μία ἐφαρμογὴ τῆς Βιολογίας. Αὐτὴ κυρίως εἶνε ἡ Ἐπιστήμη, ἡ βᾶσις, ἡ θεωρία· ἡ ἱατρικὴ εἶνε ἡ πράξις. Ἐπιστήμη χωρὶς νόμους δὲν ὑπάρχει· οἱ νόμοι δὲ τῆς ἱατρικῆς εἶνε νόμοι τῆς Βιολογίας. Τούτου τεθέντος, τί σημασίαν εἰσπορεῖ νὰ ἔχῃ εἰς τὴν καθόλου Βιολογίαν, εἰς τὴν ἐπιστήμην δηλαδὴ τοῦ ὁργανισμοῦ, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν Γνώσιν ἐν γένει, ἡ σημερινὴ ἀνεκάλυψις τοῦ βακτηριδίου τῆς φυματιώσεως, μετὰ τὴν ἀνεκάλυψιν τῶν ἄλλων μικροβίων, τῆς χολέρας, τοῦ ἀνθράκους, τοῦ τυφοῦ, τῆς λύσης, τῶν ζυμώσεων κτλ, οὐσης πλέον βεβαιωμένης τῆς ζωῆς τῶν μικροσκοπικῶν αὐτῶν παρὰσίων καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐπηρείας τῶν προελεύσεως—δύναται τις νὰ σκε-

φθῇ ἐπαγωγικῶς—ὅλων τῶν ὁργανικῶν παθήσεων· Ἡ σημασία τῆς ἀνεκάλυψεως τοῦ Κώχ ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην—ὅπως εἰσπορεῖ νὰ μαρτυρήσῃ οἰοσδήποτε κατέχων τὰ στοιχεῖα τοῦλάχιστον τῆς Βιολογίας—εἶνε μικρά. Μάλιστα δ' ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀφάνειαν, ἣτις ἐκάλυψε τὸν βίον καὶ τὸ ὄνομα ἄλλων ἀληθινῶν γιγάντων τοῦ πνεύματος, ὁ μέγας θρίαμβος δὲν ἀπολαύει πανταχοῦ ὁ Γερμανός, εἶνε μὲν ἀναγκαστικὰ συνέπεια ἀνθρωπίνης μυωπίας καὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἀλλ' ὅχι διὰ τοῦτο ὀλιγωτέρον ἄδικος. Τὸ ὄνομα Κώχ ἐπλήρωσεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸν κόσμον καὶ μονοῦ ἀπεθεώθη. Ὁ παγκόσμιος τύπος τῶ ἐτόνισεν ἐν συναυλίᾳ ὕμνων καὶ ἐπινίκια. Τὰ ἐπιθετα τῶ ἀπεδόθησαν μετ' εὐκολίας ἀληθῶς ποιητικῆς καὶ ἡ ἀνεκάλυψις τοῦ ἐχαιρετίστη μετ' ὅσου ἐνθουσιασμοῦ ἴσως οὐδεμία ἄλλη ἀκόμη. Ἀνεγινώσκων τις καὶ ἀκούων δικαιοῦται νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν μεγάλητερον κατόρθωμα δὲν συνετελέσθη ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ καὶ ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος, ὡς ἐάν ἦτο φθισικὸς ὁ ταλαίπωρος, εἰς τὸ ἱατρικόν τῆς φθίσεως εὔρεν ἐπὶ τέλους τὸν ἀκρότατον τῆς προόδου τοῦ σταθμόν. Οἱ πολλοὶ ἐκλαμβάνουσι πραγματικῶς τὸν Κώχ ὡς τὸν μέγιστον τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν, οἱ δὲ ὀλίγοι τῶ ἀπονέμωσιν ἀδιακρίτως τὸν τίτλον μεγαλοφυΐας, χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ προσθεῖωσιν τὴν λέξιν ἱατρικῇ. Πρὸ μικροῦ δὲ εἶδον εἰς μίαν ἐφημερίδα, γερμανικὴν ἐννοεῖται, βαπτιζόμενον τὸν Κώχ ὡς τὸν πρῶτον ἄνδρα τοῦ αἰῶνος.

Πόσα τοὺς κάμνει νὰ λησμονῶσιν—ἂν δὲν εἶνε πραγματικῶς ἀμαθείς—ἡ λάμψις τῆς πρακτικῆς ἐπιτυχίας, ἡ θεραπεία τοῦ συμφέροντος ἢ ἡ πρόληψις τοῦ πατριωτισμοῦ!... Τοῦλάχιστον τὸ κατ' ἐμέ, ὁ ὁποῖος ἀντὶ πάσης ἀξίας φέρω τὴν ἀξίωσιν ὅτι κρίνω ἄνευ προλήψεων, ἔχω τὴν ἀπλότητα νὰ πιστεύω π. χ. ὅτι ἡ ἐν τῶ κατ' ἡμᾶς αἰῶνι ἐπιτευχθεῖσα ἀντιδρασίς μιᾶς ὁλοκληρου Ἐπιστήμης, σπουδαιότερας τῆς Βιολογίας, ἀποτελεῖ κατ' ἐαυτὴν γεγονός ἀσυγκρίτως λαμπρότερον οἰοσδήποτε προαγωγῆς ἐνός μικροῦ κλάδου τῆς Βιολογίας αὐτῆς. Μετ' ὅλην δὲ τὴν ὠφέλειαν τὴν σχετικὴν καὶ πεπερασμένην, τὴν ὅποιαν παρέχει πράγματι ἡ ἀνεκάλυψις τοῦ Κώχ, χαρίζουσα ἐτη ζωῆς εἰς τὸς δυστυχεῖς ἀνθρώπους—νομίζω ὅτι ὁ καταστήσας ἐπιστήμην πλήρη τὴν Κοινωνιολογίαν—ἐν ἀρκεσθῇ εἰς τὸ πρῶτον παρδειγμα τὴν ἐξετάζουσαν τὸν κοινωνικὸν ὁργανισμόν ὡς ἀτομικόν, ἐπόμενον εἰς φυσικοὺς νόμους τέως ἀγνώστους, καὶ ὑπαγαγοῦσαν ὑφ' ἐαυτὴν ὡς κλάδος ἐφαρμογῆς τὴν Νομικὴν, τὴν Ἱστορίαν, τὴν Ἀρχαιολογίαν, τὴν Γλωσσολογίαν καὶ τὸς ἄλλας ἀδεσπότες τέως καὶ καταχρηστικῶς καλουμένας ἐπιστήμας, ὁ ἐργάτης τοιοῦτου κατορ-

θώματος μοὶ φαίνεται γίγας ὑπερφύνης, ἀληθῶς εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς τὸν ὅποιον δύσκολον εἶνε νὰ ὑποστῇ ἀκινδύνως τὴν συγκρίσιν ὅχι ὁ Κώχ καὶ ὁ Παστέρ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Λαμάρκ καὶ ὁ Δάρβιν. Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς ὁ τὸσφ μέγας ζῇ εὐτυχῶς καὶ ἐργάζεται ἀκόμη πρὸς δόξαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἐν τούτοις οὐδέποτε ἤρατο αὐτὸς θρίαμβους περιφανεῖς εἰς τὸν πολὺν κόσμον, ὁ ὁποῖος τὸν ἀγνοεῖ σχεδὸν καθολοκληρίαν, διότι δὲν εἰσπορεῖ νὰ τὸν ἐννοήσῃ. Μετὰ δυσκολίας μάλιστα θὰ εὕρισκέ τις ἀνθρώπον μὴ διατεθειμένον νὰ γελάσῃ εἰς τὸ ἀκουσμα ὅτι ὁ Σπένσερ, προηγουμένου τοῦ μεγάλου Κόντ, — ὅστις ἐδημιούργησε τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν, τρέψας ἐπ' ἀσφαλοῦς ἰδαφούς πᾶσαν ἐρευναν, ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν μέχρι τῆς Θεολογίας, — θὰ εἶνε οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι τοῦ αἰῶνος, καὶ μὴ πρόθυμον νὰ προτιμήσῃ τῶν δύο τούτων, καὶ οἰοσδήποτε ἄλλου, οὕτινος ἡ ἐργασία δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰ τυφλά τοῦ ὄνματος οὐδὲ θίγει τὰ ταπεινά τοῦ συμφέροντος, τὸν Κώχ ἢ τὸν Ἐδίσσον. Καὶ πού νὰ εἰξεύρῃ ὅτι ὁ 19<sup>ος</sup> αἰὼν οὔτε τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἀτμοῦ αἰὼν θὰ ὀνομασθῇ εἰς τὸ μέλλον, οὔτε αἰὼν τῶν μικροβίων, ἀλλ' ἀπλούστατα ὁ αἰὼν τοῦ θετικισμοῦ καὶ τῆς ἐξελέξεως. Οἰοσδήποτε δὲ γερμανός ἢ γάλλος ἱατρός — ἔστω καὶ ἂν ἔσασεν ἀπὸ τὸν θάνατον ὅσους παρέδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Βίσμαρκ ἢ ὁ Ναπολεὼν — ἂν δὲν ἔχῃ νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλας ἐργασίας, ἐπιδρῶσας ἀμέσως τὴν πνευματικὴν τοῦ αἰῶνος πρόσδον, θὰ εὔρῃ θέσιν μετὰ πολλῆς δυσκολίας εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων τοῦ ἀνδρῶν.

Ἐν τούτοις δὲν πρέπει ν' ἀδικήσῃ τις ἐξ ὑπερβολικῆς ἐπιφυλαξέως οὔτε τὸν Κώχ, οὔτε τὴν σημερινὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ ψυχρὸν αἰσθημα τὸ ὅποιον γεννᾷ ἡ αὐστηρά τῆς δικαιοσύνης ἀπονομή, ἀρκεῖ βέβαια νὰ συγκρατῇ ἡ θερμὴ διαβεβῶσις ὅτι ἡ Πρόδος θὰ διατηρήσῃ εὐγνώμονα μνήμην τοῦ ὀνόματος Κώχ. Ἡ διάσωσις τῶν δυστυχῶν καὶ ἡ ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν νόσων ἀπάλειψις τῆς φθίσεως — εἰμεθα ἐπὶ τὰ ἔχρη τούτου — ἐξασφαλίζει τόσα ἐτη ζωῆς ἀνθρωπίνης, προωρισμένης εἰς ἐργασίαν ὑπὲρ τῆς προόδου, τῆς γνώσεως. Ἡ θεραπεία τῶν νόσων ἂν καὶ ἔμμεσον, δὲν εἶνε ὅμως μικροῦ λόγου ἄξιον ὠφέλημα διὰ τὸ πνευματικόν μας μέλλον· ὅπως δὲ ἡ ἐφεύρεσις τοῦ τηλεγράφου ἢ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἡ εὐκολύνουσα τὴν συγκοινωνίαν, παρέχει καὶ ἡ θεραπεία τῆς φθίσεως ἀναντιρρήτως πολλὰ στοιχεῖα διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ παραγωγῆς. Ὡς πρὸς τὸν θρίαμβον τέλος, τὸν ὅποιον ἤγαγεν ὁ γερμανός δόκτωρ, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ὁμοῦ λαμβανόμενη, εἶνε εἰς καλὸς, τίμιος, ἀλλὰ καὶ περιωρισμένης ἀναπτύξεως, ἀνθρώπος. Τὸ συμφέρον



του τὸν τυφλώνει. Δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἴδῃ πέραν τῆς μύτης του ἢ τοῦ στήθους του. Ἡ δὲ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν του μελῶν καὶ τῆς ζωῆς του ἡ διασώσις τὸν κάμει ν' ἀνακηρύσσει ἐξόχους καὶ νὰ λατρεύῃ ἀνεπιφυλάκτως πρὸ πάντων τοὺς ἰατροὺς του. Ἀλλὰ τί λέγω; Μήπως ἐγὼ πρῶτος, ὁ ὁποῖος φαίνομαι τώρα αἰρόμενος ὑπεράνω τῶν ἐγκοσμίων, ἂν εἶχον φθισικὸν πεφλημένον καὶ μοὶ ἐδίδον ἐν τῶν σωστικῶν του φιαλιδίων ὁ Κῶχ, δὲν θ' ἀνῆρτων χρυσὴν εἰ δυνατόν καὶ ὑπεράνω παντός τὴν εἰκόνα τοῦ δοῦτος ἐν τῇ αἰθούσῃ μου ὅπως καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου;

Τὸ συμπέρασμα μου εἶνε ὅτι ὁ Κῶχ δικαίως ἀνεκηρύχθη εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος. Πλὴν ἰσχυρίζομαι ὅτι ὑπάρχουσιν ἀκόμη καὶ ἄλλοι πολλοί, ἀσυγκρίτως μεγαλύτεροι εὐεργεταί, ἰατροὶ αὐτοὶ διανοητικῶν φυματισμῶν, οἵτινες ἔχουσι δικαιοτέρας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ τίτλου, καὶ τοὺς ὁποῖους οἱ πλείστοι τῶν ἐξευγμένων σήμερον εἰς τὸ θριαμβευτικὸν ἄρμα τοῦ Κῶχ, οὔτε ἐννοοῦσιν, οὔτε φαντάζονται!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

## ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑΣ

Ὁ ἰατρός Τιμόθεος προσεκλήθη ἐν σπουδῇ ἐνῶ ἦτο περὶ τὰ μέσα τοῦ γαστρώματος.

Τρέχει, ἀνέρχεται. Πρόκειται περὶ μιᾶς γυναίκας κατοικοῦσης ἐκεῖ πλησίον, ἣτις ἐδηλητηρίασθη.

Ὁ δόκτωρ εἰσάγεται εἰς τὸ οἶκμά της, τὸ ὅποιον εἶνε πολυτελὲς μᾶλλον ἢ κομψόν, ἐνθα τὰ πάντα μαρτυροῦσι τὴν χλιδὴν καὶ τὴν σπατάλην, ἀλλ' οὐδὲν τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν εὐγένειαν.

Τὴν ἐξετάζει, τὴν θεραπεύει, τὴν σώζει. Μετὰ δύο ἡμέρας ἀνὴρ τις λευκοθριξ, κόσμιος τοὺς τρόπους, ἐμφανίζεται πρὸς τὸν ἰατρόν.

— Ἰατρέ, λέγει αὐτῷ, μοὶ ἐσώσατε μίαν γυναῖκα, πρὸς τὴν ὁποίαν τρέφω βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ στοργήν. Ταυτοχρόνως δὲ μὲ ἀπηλλάξατε ἀπὸ δυσαρρεσκείας καὶ τύφους συνειδήτος, αἵτινες θὰ διήρκουν καθ' ἅπασαν τὴν ζωὴν μου. Ἐφάνην σκαιός, αὐστηρός, φιλάργυρος. Ἡ καὶ μὲν ἡ νέα ἤθελε μίαν ἀμαξάν—ὅπως ἔχουν ὅλοι. Τῆς τὴν ἡρνήθη—αὐτὴ ἐνόμισε διὰ τοῦτο ὅτι δὲν τὴν ἡγάπων ἀρκετὰ καὶ ἠθέλησε ν' ἀποθάνῃ. Ἡθελῆσα νὰ ἔλθω νὰ σὰς εὐχαριστήσω αὐτοπροσώπως, ἰατρέ, καὶ νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι δὲν θεωρῶ ἐξωφλημένον τὸ πρὸς ὑμᾶς χρέος μου διὰ τῆς δικαίας ἀναμοιβῆς τῶν κόπων σας.

Καὶ ὁ γηραιὸς ἀνὴρ ἐπισύρθη ἀρῶν ἀπέθηκεν ἐπιτηδεύειν ἐπὶ τοῦ γέισου τῆς ἐστίας κύλινδρον χρυσῶν νομισμάτων.

Τὴν ἐπαύριον καθ' ἣν ὥραν ἐδέχτο τοὺς ἀσθενεῖς τοῦ ὁ ἰατρὸς Τιμόθεος, ἐνεφανίσθη κύριός τις πενητηκοντούτης περίπου, ὕψηλός, ροδοκόκκινος, ἀρκετὰ προγαστρω, φέρων ἀδάμαντας εἰς τὸ ὑποκάμισόν του,

ἀδάμαντας εἰς τοὺς δακτύλους του, χονδρὰν χρυσὴν ἄλυσιν ὠρολογίου εἰς τὸν ὑπενδύτην του καὶ ἔχων φωνὴν πολὺ βαρεῖαν.

— Ἀγαπητέ μου ἰατρέ, λέγει, πρέπει νὰ σὰς ἀνάψω ἓνα κηρί δι' ἐκείνην τὴν ἀνύητον νέαν ὅπου ἠθέλησε νὰ δηλητηριασθῇ.

Τὴν ἐμάλλυσεν ἐκ ζηλοτυφίας, ἀδίκως ὡς φαίνεται, ἐνεκα ἐνὸς ἡλιθίου νέου, ὅστις καθὼς αὕτη διατείνεται, εἶνε ἐξάδελφός της. Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι βιαίως χαρακτηριστὸς καὶ τὴν ἠπειλήσα ὅτι θὰ τὴν ἐγκαταλείψω. Οὐδέποτε ἐπίστευα ὅτι ἡ καὶ μὲν αὐτὴ νέα εἶχε τόσην εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς ἐμέ! Φαίνεται ὅτι ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνῃ καὶ θὰ ἦτο ἡ τρίτη, κύριε, ἣτις θὰ ἔχανε τὴν ζωὴν χάριν ἐμοῦ. Εἶνε δίκαιον καθὼς νὰ ζῇ ἀπὸ τὸ ἐπαγγεγμένον μου. Ἴδου ἡ ἀμοιβή σας.

Καὶ ὁ χονδρὰνθρωπος ἐμέτρησε τριακόσια φράγκα εἰς ἀργυρὰ τάλληρα, τὰ ὅποια παρέταξεν ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ ἰατροῦ.

Οὗτος ἀπέμεινε μόνος ἐν μέρει ἀμνηχανῶν καὶ ἐν μέρει δυσηρεστημένος.

Κρούουσιν ἐκ νέου τὴν θύραν του. Εὐειδὴς νεανίας κομφῶς κτανισμένος, μυρωμένος, μὲ τὸν μύστακα συνεστραμμένον εἰσέρχεται καὶ προτείνει τὸν τράχηλον καὶ κάμπτων τοὺς βραχίονας:

— Εἴθε ὁ ἰατρός Τιμόθεος; ἐρωτᾷ.

— Εἰς τὰς διαταγὰς σας.

— Ἐρχομαι νὰ σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὰς συντόνους καὶ ἀποτελεσματικὰς περιποιήσεις τὰς ὁποίας ἐπεδαφιλεύσαστε πρὸς μίαν γειτόνιστάν σας, ἡ ὁποία ἔχει τὴν καλωσύνην νὰ μὲ τιμᾷ μὲ τὴν φιλίαν της καὶ τὴν ὁποίαν ἐξώθησα εἰς τὴν ἀπελπισίαν διὰ μιᾶς ἀπιστίας μου. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ πρᾶγμα τραγικῶς! Δυστυχῶς δὲν εἶμαι πλούσιος, ἰατρέ. Ὁ λανσκέιν ἐς δὲν μοῦ ἐφάνη εὐνοϊκός, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔρχομαι νὰ σὰς παρακαλέσω ὅπως μὲ θεωρήτε φίλον σας.

Τείνει τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἰατρόν, παρατηρεῖ ἐντὸς κατόπτρου, διευθετεῖ ὀλίγον τὴν κόμην του καὶ ἀπέρχεται.

Ὁ ἰατρός μεταδίδει πρὸς τὴν ἀσθενή του.

— Κυρία, λέγει αὐτῇ, ἡ εὐγνωμοσύνη τὴν ὁποίαν ἠθελήσατε νὰ μοὶ ἐκφράζητε διὰ τὴν μικρὰν ἐκδούλευσιν, τὴν ὁποίαν σὰς προσέφερα, ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ὅστις μ' ἐμβάλλει εἰς μεγάλην ἀμνηχανίαν. Ἀπεδέχθη τὸν κύλινδρον τοῦ χρυσοῦ, τὸν ὅποιον μοὶ ἔφερε μὲ πολλὴν εὐγένειαν ὁ γηραιὸς κύριος. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ τὰ χρήματα τοῦ δευτέρου. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σὰς τὰ ἐπιστρέψω, διότι ἀνήκουν εἰς ὑμᾶς. Ὁ δὲ τρίτος ἂν σὰς ἀπατᾷ, σὰς ἀπατᾷ μόνον χάριν τοῦ λανσκέιν. Οἱ τρεῖς φίλοι σας μοὶ φαίνεται ὅτι σὰς ἀγαπῶσι πάρα πολύ.

— Ἀ, κύριε! ἂν μὲ ἡγάπα τοιούτοτρόπως καὶ ἐκεῖνος, οὐδέποτε θὰ ἐφθάνει εἰς τοιαύτην ἀπελπισίαν.

— Πῶς; . . Ποῖος ἐκεῖνος;

— Αἶ, κύριε! . . ὁ ἀχάριστος, ὅστις μὲ ἐγκατέλειπεν ἐκεῖνος, διὰ τὸν ὅποιον ἠθέλησα ν' ἀποθάνω, ὁ ἡθοποιὸς ἐνὸς δραματικοῦ θιάσου, ὅστις ἀνεχώρησεν εἰς Νέαν Ὑόρκην.

(Alphonse Karr)

X'



## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

### ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Νοστιμωτάτη δίκη ἐξεδικάσθη ἐσχάτως ἐν Λονδίῳ. Ἡ μίς Φλωρεντία Σαὶν Τζὼν ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ Εὐθύμου Θεάτρου ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀγγελίαν εἰς τὰς ἐφημερίδας ἰδιὰ τῆς ὁποίας ἔτασεν ἀμοιβὴν δύο χιλιάδων λιρῶν εἰς ἐκεῖνον ὅστις θὰ τῆς ἀπέδιδε τοὺς ἀπολεσθέντας ἀδάμαντας της. Εὐθὺς τότε μία ἐφημερίς Sporting Truth γράφει εἰρωνικώτατον ἄρθρον περὶ τῆς ἀγγελίας συγχάιρουσα τὴν ἡθοποιὸν διὰ τὴν ἐφευρεσὶν τῆς δόξης ἀπωλείας ἀδαμάντων ἀνυπάρχτων καὶ τὴν δημοσίευσιν τῆς μεγάλης ἀμοιβῆς πρὸς ψευδεπίδεικιν. Ἡ μίς Σαὶν Τζὼν καταγγέλλει ἐπὶ συκοφαντικῇ τὴν ἐφημερίδα, ἀποδεικνύει δὲ ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὅτι ἔλασε βαρυντικὰ κομμάτια. Καὶ τὸ δικαστήριον καταδικάζει τὸν κύριον συντάκτην νὰ πληρώσῃ πρὸς αὐτὴν ἀποζημίωσιν 300 λιρῶν. Οὕτως ἡ ἡθοποιὸς δὲν εὗρε μὲν τὰ ἀπολεσθέντα, ἀλλ' ἐπαρηγορήθη μὲ τὰς 300 λίρας.

Χειρουργικὸν θαῦμα. Πρὸ μικροῦ πάλιν ἡ χειρουργία ἐξετέλεσεν ἐν Παρισίοις τὸ ἐξῆς θαυμάσιον αληθὺς ἐγχείρημα: Μία ἐκ τῶν ἡθοποιῶν τοῦ Γυμνασίου, ἡ δεσποινὶς Δεμαρσύ, γυνὴ νέα καὶ εὐειδής, ῥιφθεῖσα ἔξω τῆς ἀμάξης ὑπὸ ἀφηνιασάντων ἵππων ἐκτύπησε κατὰ πρόσωπον καὶ ἐκθαρσεῖα οἰκτρῶς κατέστη δυσειδής, ἀγνώριστος. Ὁ ἰατρός ὑπεσχέθη θεραπείαν τῆς πληγῆς, ἀλλ' οὐκ καὶ ἀποκατάστασιν τῆς προτέρας εὐμορφίας: Φαντασθῆτε τὴν ἀπελπισίαν τῆς νεανίδος! Δὲν ἦτο προτιμότερον ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ παραμορφωθῇ. Αἰφνίς εἰς χειρουργός, ὁ κύριος Φελίξ—τὸ ὄνομά του πρέπει νὰ γείνη γνωστὸν—συγκινήθηκε προσέρχεται ἄρωγός. Μετ' ἀφοσίωσιν διττῆς, καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ πρὸς τὴν καλλονήν, προσφέρεται ν' ἀποκόψῃ τεμάχιον ἐκ τοῦ ἰδίου τοῦ σώματος, ὅπως ἐποὐλώσῃ τὴν πληγὴν τῆς δεσποινίδος Δεμαρσύ. Ἡ ἡθοποιὸς δέχεται εὐγνωμόνως τὴν θυσίαν καὶ τὸ ἔργον ἐπιτυχῶς ἐξακτινύει. Ἡ δὲ ἡ νεῆς, θεραπευθεῖσα ἐντελῶς καὶ ἀνακτήσασα τὴν προτέραν μορφήν ἀνδρότεραν καὶ δροσερωτέραν ἐκ τῆς ἀνακαινίσεως, θὰ ἐμφανισθῇ ἴσως μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου. Ἀλλ' ἡ εἰδήσις τῆς παραδόξου θεραπείας αὐτῆς ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ καὶ πολλοὶ καινοθηραὶ ἐφημερίδων ἔσπευσαν νὰ ἐρωτήσωσι τὸν δεξιὸν χειρουργὸν πόθεν ἔλαβε τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο τῆς σαρκός, ὅπερ ἐπεκόλλησεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς δεσποινίδος Δεμαρσύ. Ὁ ἐπιστήμων, ἀφοῦ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτοὺς τὸ ζήτημα περὶ ἀντικαταστάσεως δερμάτος δι' ἄλλου ὁμοειδούς, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ εἶνε ἄτριχον, νὰ ληφθῇ δ' ἐκ σαρκώδους μέρους καὶ ὅχι πλησίον κλειδώσεως, διότι δυνατόν νὰ γεννηθῇ ἐπικίνδυνον φλεγμονὴν εἰς ἐκεῖνον παρὰ τοῦ ὁποίου ἐκόπη, ὅτι δὲ ἡ κνήμη καὶ ὁ μηρὸς εἶνε τὰ καταλληλότερα πρὸς τοῦτο μέρη τοῦ σώματος, ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐρωτῶντας νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἡ καταγωγὴ τοῦ δερμάτος ἐκεῖνου, ὅπερ ἐπέστρωσεν ὡς βελουδίνῃ, προσώπῳ τῆς μορφῆς τῆς νεαρῆς, δὲν ἦτο πολὺ εὐγενὲς καὶ ὅτι ἀκόμη μίαν φορὰν ἡ καλλονὴ ἐξύψωσε καὶ ἐξηγνισε τὴν ταπεινὴν ὕλην.

Μὴ ὁ Ἐδίσων μᾶς προετοιμάξῃ πάλιν νέον θαῦμα;... — Εἰς ἐπανελθὼν ἐξ Ἀμερικῆς διηγείται εἰς

συντάκτην παρισινοῦ περιοδικοῦ ὅτι κατάρθρωσε νὰ συν-ομιλήσῃ πρὸς τὸν διάσημον σοφὸν καὶ ὅτι οὗτος, λίαν τετραχημένος καὶ ἀφρημένος τῷ ὠμίλῳ ὡς ἐξῆς: «Τὶ λαμπρὸν θὰ ἦτο, ἂν κατεῖχεν ὁ ἀνὴρ ὁποῖος ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ τὰ ἄτομα ἐξ ὧν τὸ σῶμά του σὺγκείται, καὶ ἦτο κύριος νὰ τὰ σκορπίζῃ καὶ νὰ τὰ ἀνασυλλέγῃ κατὰ τὰς ὁρέξεις τῆς φαντασίας του! Θὰ ἔλεγον π. χ. εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4320 ἄτομόν μου: Ἀποσπᾶσθι ἐπ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ σῶμά μου καὶ πήγαινε ν' ἀποτελέσῃς μέρος ἐνὸς βόδου.» Ὁμοίως θὰ διετύθυον ἐκαστον τῶν ἀτόμων μου ἵνα συγχωνευθῇ ἄλλο μὲ φυτὸν, ἄλλο μὲ μεταλλὸν καὶ οὕτω καθέξῃς.» Ἐπειτα θὰ τὰ ἀνεκάλουν πάλιν, θὰ τὰ συνήνουν ἐκ νέου ὥσπερ ἔθιγον τὸ κομδίον ἡλεκτρικοῦ κωδωνίσκου, καὶ θὰ μοὶ ἀπεκόμίζον τὸ πόρισμα τῶν ὅσα ἔμαθον ἐφ' ὅσον ἦσαν ἄνθος, μέταλλον ἢ φυτὸν, διδάσκοντά με «τὰς γνώσεις ἃς ἀπέκτησαν.» Ταῦτα λέγων ὁ Ἐδίσων ἐφαίνετο διατελὼν ἐν καταστάσει ἐκστάσεως καὶ ὄνειρου... Ὡμίλει σοδρωτός. Τὸ τηλεφῶνον καὶ ὁ φωνογράφος θὰ ἦσαν μηδὲν ἀπέναντι τοιαύτης ἀνακαλύψεως.

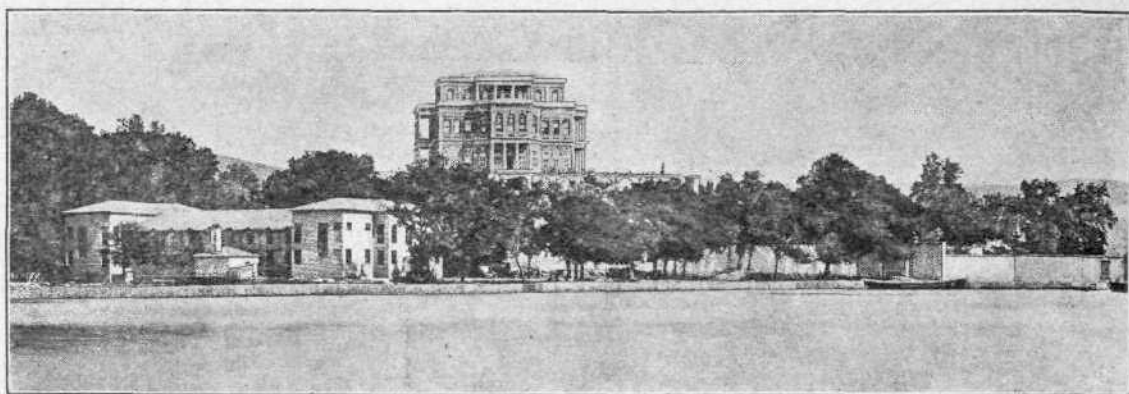
Οἱ μεγάλοι ἄνδρες καὶ ἡ γραφὴ των. — Εἰς τῶν ἐραστῶν τῆς γραφολογίας, πέμπει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν παρισινῶν Χρονικῶν αὐτόγραφόν τι διαβεβαιῶν ὅτι εἶνε πιστὸν πανομοιότυπον ἀποσπάσματος ἐπιστολῆς γραφείσης ἐκ τῶν μᾶλλον θεϊκῶν τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, καὶ ζητεῖ νὰ ἐκφέρῃ ἡ ἐφημερίς γνώμην περὶ τοῦ εἰς τίνα ἀνήκει, καὶ συνάμα τὸ δημοσιεύσῃ. Ἡ ἐφημερίς ἱκανοποιεῖ τὸν ἰδιότροπον τοῦ ἀποστολέως πόθον, δημοσιεύουσα τὸ αὐτόγραφον χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφέρῃ ἰδίαν κρίσιν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀναβέτει εἰς τοὺς ἀναγνώστας της, καὶ περιμένει τώρα τὰς ἀπαντήσεις των, αἵτινες θὰ ἦναι βεβαίως πολὺ ἐνδιαφέρουσαι.

### ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά. Προκειμένου περὶ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ κ. Φρευσίνε ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἰδοὺ πῶς χαράσσει τὴν εἰκόνα του ἐν τῇ ἐφημερίδι: «L'Événement» ὁ Φιλιδέρος Ὁδεβρὰν: Ὀλίγαι γραμμαὶ θ' ἀρκέσωσι πρὸς σχεδιασμὸν τῆς εἰκόνης τοῦ προσώπου. Πρέπει ἐν αὐτῷ νὰ διακρίνωμεν ὅτι ὁ Νοδιὲ ὀνομάζει «νεαρόν γέροντα». Μέσσω ἀναστήματος, μὲ στήθος στενόν, σῶμα ὀλίγον ἰσχνόν, καὶ μὲ πᾶν τὸ προδίδον μεγάλην εὐφυίαν, χαρακτηριστικὰ λεπτὰ, μειδίαμα ἐκφραστικώτατον, ἐκφράσιν νηφάλιον. Ἐχει σχεδὸν διαρκῶς τὴν ὄψιν σοβαρὰν ὡς ἀρμόζει εἰς ἀρχαῖον μαθητὴν τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς. Ὁ καθαρός, σύντομος καὶ λίαν συμπαθὲς λόγος του εἶνε ἐν περιπλοῖς συστατικῶν προμηθῶν τὴν ἐπιτυχίαν του. Ἀπὸ εἰκαστικῆς εἶναι εἰς ἐκ τῶν εὐχρηστοτέρων ἀγορευτῶν τοῦ κοινοβουλίου. Εἶνε ἀναντιρρήτως ῥήτωρ ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν. Καὶ ἄλλα ὅμως πολλὰ προνομία του δὲν θὰ παρίδωσιν οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τοῦ ψηφοφόρου. Ὑπαινίσσεται δ' ἐνταῦθα ὁ γράφων τὰς συγγραφὰς του καὶ τὸ ἐνέργον του μέρος ἐν κειρῷ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης.

— Ἴδου καὶ ἡ εὐλόχεια τῆς Περούβιας: Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λίμας ἀνῶρισε τὴν δεσποινίδα Κλαριν-





Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ

[Ἐκ φωτογραφίας]

δαν Τίνερ, διευθύντριαν τοῦ φύλλου «Εἰκονογραφημένου Περού», διότι ἐδημοσίευσεν ἐν ἐπιφυλλίδι μετὰφρασιν τῆς μυθιστορίας «Μαγδάλας» τοῦ Βραζιλιανοῦ μυθιστοριογράφου Καιλίου Νέττο. Ἐπιτροπὴ κυριῶν τῆς Ἀρεκίρας, τῆς μεγάλης κληρικῆς ἐστίας τῆς Περουβίας ἀπήτησε νὰ περιλάβῃ ὁ ἱεράρχης καὶ τὸν μυθιστοριογράφον εἰς τὸν ἀφορισμὸν Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἐκάησαν μάλιστα καὶ τὰ φύλλα τὰ περιέχοντα τὴν ἐπιφυλλίδα ἐν μέσῳ ἀπείρου πλήθους, ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως.

— Ἀνευρέθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν, ἐν τινι ἀγγλικῇ ἐπιθεωρήσει, διάφορα χειρόγραφα τοῦ Ὠμαῦ δὲ Κίντσεϋ, τοῦ πολυγράφου ὀπισθογράφου. Μεταξὺ τῶν ἀνακαλυφθέντων τεμαχίων αὐτῶν ἐνδιαφέρον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ «Λοίσθια», τὰ πεζὰ ἐκεῖνα ποιήματα ὧν ὁ Βωδλαϊρ ἔδωκε τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἀτινά εἰσιν ἀναμφισβητήτως ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀγγλικῆς πεζογραφίας.

**Θεατρικά.** Ἀπό τινος εἰς τὸ παρισινὸν θέατρον Folies dramatiques παριστάνεται τρίπρακτον μελοδραματίον ἢ «Αἰγυπτία». Τὸ ἔργον εἶνε ἀρκετὰ θεαματικώτατον μὲ τὴν ἐν αὐτῷ μάχην τοῦ Ἀθουκίρ, τὰ τηλεβόλα καὶ τὸ ἀερόστατόν τι. Τὸ τηλεβόλον μάλιστα καὶ ἐκπυροσκοπεῖ ἐπὶ σκηνῆς! Ἡ ὑπόθεσις ἐξήχθη ἐκ τῆς μυθιστορίας «Ὁραίου Συναγματάρχου», τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Βωμόν, ἐνὸς τῶν συγγραφέων τοῦ δράματος, ἀπὸ ἐτῶν ἤδη συγγραφείσης. Τὸ ἔργον ἔχει ἀπειρίαν εἰκόνων. Ἡ μουσικὴ εἶνε τοῦ Λεκόκ. Ἀλλ' ὡς μουσικὸν ἔργον θεωρεῖται, πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ «Μικροῦ Δουκὸς» καὶ τῆς «Κόρης Ἀγκῶ».

### ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

**Συζυγικός διάλογος.** Ἐκεῖνος:— Πῶς σοῦ φαίνεται, Νίκο, αὐτὸ τὸ καπέλλο δὲν πάει καλὰ εἰς τὰ μαλλιά μου; Ἐκεῖνος:— Καλὰ πάει! καὶ σὰν δὲν πάει, ἄλλαξε— τὰ μαλλιά.

**Πικρὰ ἀλήθεια.** Καθ' ὁδὸν μεταξὺ δύο διαβατῶν:— Γιὰ κῦτταξε ἐκεῖνον τὸν γέρο μὲ μιὰ νέα κόρη του νὰ εἶνε;— Τόσο νέαν κόρην ἀδύνατον!— Τότε θὰ εἶνε βέβαια γυναικὰ του.

### ΤΡΕΙΣ ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Μὲ μίαν μόνην κηλίδαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐνδύματος, ὅλον τὸ ἐνδύμα εἶνε κηλιδωμένον.

\*

Οἱ ἀδάμαντες εἶνε τὸ ἔσχατον τῶν ὧσων ἀγοράζομεν καὶ τὸ πρῶτον τῶν ὧσων πωλοῦμεν.

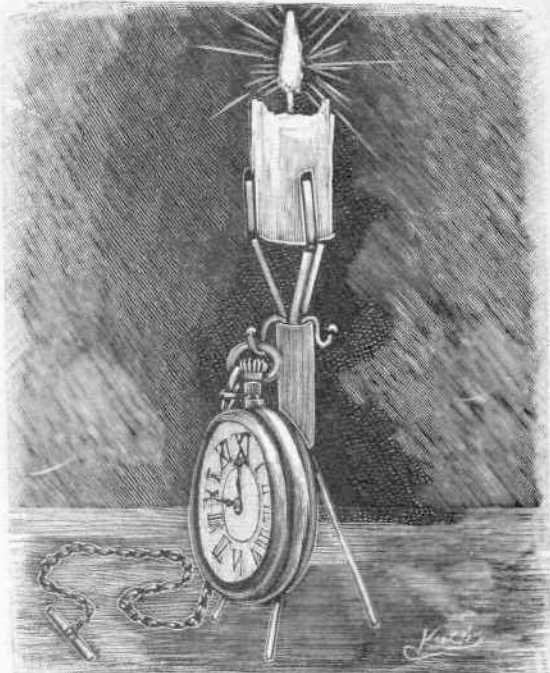
\*

Ἄν ἡ μνηστὴ σου ἔχει γλυκύτατα μάτια καὶ δροσε-

ρωτάτην ὄψιν, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι εἶνε ἄγγελος, ἀλλ' ὅτι οἱ γονεῖς τῆς τὴν κοιμίζουσιν εἰς τὰς ἐννιά καὶ τὴν τρέφουσιν μὲ κοτολέττας.

### ΕΝ ΠΑΙΓΝΙΔΙΟΝ ΚΑΤ' ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

**Κηροπήγιον φέρον ὥρολόγιον.** Τὸ κηροπήγιον ὅπερ σὰς παρουσιάζομεν ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἴσως πολὺ κομψόν· ἀλλ' εἰς περιστάσεις τινὰς εἰμπορεῖ νὰ σὰς φανῇ πολὺ χρήσιμον, ἐν ἐλλείψει καλλιτέρου. Λάβε τεμάχιον κλάδου κουφοξυλίδος ἢ καλῆμου, ἢ προχειρότερον συστρέψατε εἰς κύλινδρον, συγκρατοῦντες αὐτὸν διὰ κλωστής, ἐν ἐπισκεπητήριόν σας.



Τρία πυρεῖα, ὧν τὰ ἄκρα θὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν κάτω ὀπὴν τοῦ κυλίνδρου, θ' ἀποτελέσουν τρίπουν· ἄλλα τρία, ἐλαφρῶς λυγισμένα κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν καὶ εἰσαγόμενα εἰς τὴν ἄνω ὀπὴν τοῦ κυλίνδρου, θ' ἀποτελέσουν τὸ κυρίως κηροπήγιον. Μία δὲ καρφίς λυγισμένη καὶ καρφωμένη εἰς τὸ ἄνω χεῖλος χρησιμεύει ἵνα ἀναρτήσῃτε ἐξ αὐτῆς τὸ ὥρολόγιόν σας, ἂν δὲν θέλετε νὰ πάθῃ τινὰ βλάβην ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς τὸ μάρμαρον τῆς ἐστίας.

Τὸ κηροπήγιόν μας ἀπεροῦμεν εἰς τοὺς κκ. κυνηγούς.